ANALELE ARCHITECTUREI

ŞI ALE

ARTELOR CU CARE SE LÉGĂ

DIRECTOR I. N. SOCOLESCU ARCHITECT

CONSTITUIREA SOCIETĂŢIĬ ARCHITECŢILOR ROMÎNĬ

In viaţa popórelor sunt acte marĭ care stabilesc puncte de plecare pentru o întrégă activitate viitóre. Tot-d'a-una aceste manifestaţiĭ sunt resuflarea unor gîndirĭ de mult născute în inimele celor ce gîndesc la viitor şi cari, la un moment dat se unesc, ca prin minune, şi pornesc într'un gînd la închegarea uneĭ temeliĭ pe care să se edifice în viitor monumentul visurilor lor.

Cea ce se petrece într'o naţiune, ale căreĭ manifestaţiunĭ sunt grandióse, acelaşi lucru se petrece — în maĭ mic — în părţile ce constitue naţiunea, adică în grupurile ce prin comunitatea de activitate şi de gîndire, formézá la o laltă corpurĭ speciale, atît de numeróse cît pot fi ramurile de activitate într'un stat.

Ţara nóstră, tînĕră, în organisaţia sa, a trebuit să asiste la multe şi frumóse manifestaţiĭ naţionale şi speciale. Pe rînd unul cîte unul, actele marĭ, de desrobire, independentă, mărire şi organisare, fură realisate; şi după acéstă serie de fapte marĭ, organisarea grupurilor ce constitue naţiunea, veni ca o urmare naturală spre a ridica edificiul social cu elemente bine întocmite. Astfel avocaţiĭ, doctoriĭ, ingineriĭ, etc., se strînseră toţĭ la o l'altă şi constituiră societăţĭ organisate, lucrînd pentru propăşirea fie căreĭ specialităţĭ.

Rîndul architecţilor trebuia să vină.

De şi specialitatea lor, este una din cele maĭ necesare orĭcăreĭ ţĕrĭ organisate, totuşĭ pînă acuma cîţĭ-va anĭ, numĕrul cel mic al architecţilor romînĭ, făcea imposibilă o închegare a uneĭ societăţĭ. Incercările făcute în cîte-va rîndurĭ, aŭ cădut — cum era natural — din lipsă de elemente în numĕr suficient spre a putea lupta cu nenorocita prejudecată că *numaĭ streinul póte fi om special.*

Deosebit de acésta, confusiunea zilnică ce se face între inginer, architect şi antreprenor, şi apreciarea fără control a orĭ căruĭ prim venit ce se zice architect, a fost şi este o causă principală că gruparea special architectonică, a fost năbuşită în formarea sa.

Constituirea societăţiĭ architecţilor romînĭ, este dar, nu numaĭ o grupare de ómenĭ specialĭ pentru a lucra la desvoltarea arteĭ lor, este însă o cetate de unde să se apere drepturile lor contra usurpatorilor şi contra speculanţilor de tóte soiurile care, prin ignoranţa şi şarlatania lor compromit arta şi numele de architect.

Ridicînd drapelul şi anunţînd luptă, architecţiĭ romînĭ vor să se presinte ţări ca ómenĭ hotărîţĭ şi organisaţĭ, probînd că ceĭ ce ştiŭ să clădéscă monumente neperitóre pentru gloria naţiunilor, vor şti să întemeeze cu destulă trăinicie propria lor casă.

Ziua de 26 Februarie 1891, este pentru architecţiĭ romînĭ o ḑi mare în care s'a pus piatra fundamentală a monumentuluĭ aspiraţiunilor lor.

Din acea ḑi solemnă, datoria fie căruia architect este de a lucra fără preget la desvoltarea artelor, la propăşirea corpuluĭ de architecţĭ şi la recunóşterea drepturilor sale de corp special constituit.

Dăm aci în întregul sĕŭ actuluĭ de constituire :

PROCES-VERBAL

Sub-semnaţiĭ archietecţĭ întruniţĭ în séra de 26 Februarie 1891, am luat în discuţie chestiunea înfiinţăreĭ uneĭ societăţĭ de architecţĭ romînĭ; şi după ce s'a discutat pe de o parte, rolul ce ar putea să'l aibă o atare societate, puind întru cît-va la adăpost interesele ce decurg ḑilnic din lucrările ce iaŭ din ce în ce o maĭ intinsă propăşire; iar pe de alta, de a da inpulsiune, de a da viaţă corpuluĭ nostru de architecţĭ, ce astăḑĭ se găseşte risipiţĭ, s'a hotărît înfiinţarea imediat a societăţeĭ de architecţĭ.

Tóte speciatăţile: medicĭ, inginerĭ, advocaţĭ, silvicultorĭ, etc. aŭ societăţile, aŭ cercurile lor, care progreséză pe fie-care ḑi; ele vĕd cu mulţumire crescîndu-le numĕrul membrilor; architecţiĭ singurĭ s'aŭ aflat în tot-d'a-una isolaţĭ, de şi în diferite rîndurĭ aŭ încercat să se grupeḑe, cu tóte acestea împrejurărĭ neprevĕḑute aŭ pus pedică dorinţelor lor de mult exprimate.

Astăḑĭ însă architecţiĭ sunt într'un cerc maĭ întins, numĕrul lor s'a mărit şi încep se simtă şi maĭ mult trebuinţă de asociare.

Dintr'o asemenea societate, ca acea ce constituim, nu se póte trage de cît folóse, folóse ce fie-care din noĭ vom putea pricepe în scurt timp.

Presintele proces-verbal ia act de întrunirea făcută în seara de 26 Februarie 1891, hotărăşte înfiinţata **Societatea architecţilor Românĭ** şi din adîncul inimeĭ lor, sub-scrişi, —eĭ ceĭ d'întâĭ— îĭ ureaḑă bun succes şi traĭ lung.

Al. Orĕscu, C. Benis, M. Caputineanu, G. Duca, Al. Săvulescu, I. Socolescu, D. Maimarolu, G. Mandrea, I. Mincu. Gr. Cerchez, St. Ciocârlan, N. Cerchez, T. Socolescu, Gr. Călinescu, N. Stravolca, F. Montureanu, F. Xenopol, N. Gabrilescu, G. Sterian, I. Constantinescu, P. Petricu, R. Nedelescu, F. Thyr, C. Stravolca.

Tot în séra de 26 Februarie s'a ales o comisiune compusă din d-niĭ I. Socolescu, G. Mandrea şi St. Ciocârlan, a redacta statutele societăţiĭ.

In séra de 4 Martie, societatea a ţinut adunarea generală, pentru a discuta şi vota statutele, şi a alege comitetul dirigent.

După o discuţie amănunţită a conceptuluĭ presentat de comisiune, statutele aŭ fost votate în unanimitate astfel precum le dăm aci maĭ jos.

Tot de odată s'a aclamat ca membri aĭ comitetuluĭ d-niĭ Al. Orĕscu, preşedinte; C. Beneş, vice-preşinte; St. Ciocârlan, secretar; I. Socolescu, casier; şi Al. Săvulescu, G. Mandrea şi D. Maimarolu, membriĭ.

Rare orĭ s'a vĕḑut o adunare maĭ prietenósă, maĭ decisă şi maĭ entusiasmată ca aceia a architecţilor din acea séră.

STATUTELE

SOCIETATEI ARCHITECTILOR ROMÂNI

Titlul I

Infiinţarea, Scopul şi Durata

Art. 1. Se înfiinţează în Bucureştĭ o societate, sub numirea de „*Societatea Architecţilor românĭ*".

Art. 2. Scopul aceseĭ societăţĭ este:

a) De a înlesni tutulor persónelor admisibile în acéstă societate, ocasiunea de a se întruni, d'a se cunóşte de a'şĭ putea comunica uniĭ altora ideile şi de a'şĭ desvolta cunoştinţele prin conferinţe, discuţiunĭ, lecturĭ, excursiunĭ, etc.

b) De a se sprijini între eĭ moraliceşte şi materialiceşte membriĭ societăţeĭ.

c) De a înlesni, prin întrunirĭ cît de dese, întreţinerea bunelor relaţiunĭ şi desvoltarea simţimintelor de confraternitate între membriĭ sĕĭ.

d) De a pune la disposiţia membrilor sĕĭ, cînd mijlócele vor permite, un local a nume, o bibliotecă, şi un museŭ special.

e) De a organisa exposiţiĭ şi a încuragea pe membriĭ sĕĭ prin diferite recompense.

f) De a studia şi examina prin membriĭ sĕĭ diferitele chestiunĭ speciale, prin excursiunĭ şi ce va crede utile.

Art. 3. Durata societăţeĭ este nelimitată; ea nu va putea fi disolvată de cît în casul cînd membriĭ sĕĭ ar remîne în numĕr maĭ puţin de ḑece.

Membriĭ rĕmaşĭ vor putea continua societatea saŭ dispune de averea eĭ, după cum vor socoti de cuviinţă.

Titlul II

Compunerea Societăţeĭ

Art. 4. Societatea se compune de un numĕr nelimitat de membri, romînĭ saŭ streinĭ născuţĭ şi crescuţĭ în ţară şi care sunt pe cale formală de a se naturalisa.

Membri sĕĭ sunt: *societarĭ, asociaţĭ* şi *onorificĭ*.

a) ***Membri societarĭ*** pot fi: Architecţĭ care aŭ făcut o şcólă specială de architectură, precum şi ceĭ ce fără a fi făcut o şcólă specială, profeséḑă meseria de architect în momentul fondăreĭ societăţeĭ. Membriĭ societarĭ care aŭ aderat la constituirea societăţiĭ, sunt membri fondatorĭ.

b) ***Membriĭ asociaţĭ*** pot fi: Ingineriĭ, oficeriĭ de geniu saŭ de stat-major, antreprenoriĭ de clădirĭ, sculptoriĭ, pictoriĭ, fabricanţiĭ şi artisaniĭ maestriĭ în ale clădirilor.

c) ***Membri onorificĭ*** pot fi: Invĕţaţiĭ şi sprijinitoriĭ societăţeĭ, romînĭ saŭ strĕinĭ, cărora societatea va găsi cu cale a le conferi acest titlu.

Art. 5. Membriĭ societarĭ şi asociaţĭ noĭ, se admit prin votul societăţiĭ, şi în urma presentăriĭ lor de către doĭ membriĭ societarĭ.

Presentarea se face printr'o cerere înscris adresată preşedinteluĭ de către membri propuitorĭ sub a lor rĕspundere, şi subscrisă de propus.

Lista membrilor presentaţĭ se va comunica membrilor societăţiĭ cu 15 ḑile înainte de ḑiua hotărîtă pentru votare. Lista membrilor propuşĭ se va înapoia comitetuluĭ ştergînd pe ceĭ-ce doreşte a nu fi primiţĭ. Fie-care listă se va trimite sau depune pînă în ḑiua votăreĭ, în plicurĭ închise, ear comitetul va deschide plicurile şi proclama votu în faţa adunăriĭ ordinare ce va avea loc în ḑiua fixată pentru votare.

Art. 6. Incetéză de a face parte din societate:

a) Membriĭ care se retrag din propria lor voinţă.

b) Membriĭ care nu'şĭ achită cotisaţiunile în timp de 6 lunĭ consecutive.

c) Membriĭ care se exclud din sînul eĭ de către adunarea generală.

Art. 7. Retragerea din societate se notifică prin scris Preşedinteluĭ, care o comunică societăţeĭ la cea d'întâĭ adunare generală.

Art. 8. Ştergerea dintre membriĭ societăţeĭ pentru casurile prevĕḑute maĭ sus la art. 6 al. *b*, se face de către Comitet care comunică apoĭ adunări generale spre a decide.

Art. 9. Excluderea se pronunţă de către adunarea generală cu $^2/_3$ de voturĭ

Cererea de excludere se face de către Comitet, sau se propune înscris de 10 membri societarĭ.

Membriĭ terşĭ sau membri excluşĭ nu maĭ pot fi reprimiţĭ în societate.

Titlul III

Comitetul

Art. 10. Administraţia şi interesele societăţeĭ sunt încredinţate unuĭ Comitet compus din 7 membri societarĭ şi anume: Un preşedinte, un vice-preşedinte, un secretar, treĭ membri.

Art. 11. Membriĭ comitetuluĭ se aleg de adunarea generală pe doĭ anĭ dintre membriĭ societarĭ ce aŭ domiciliul în Bucureştĭ şi cari fac parte din societate de cel puţin un an.

Eĭ sunt reeligibilĭ.

In cas de retragere a unuĭ membru din comitet, membrul din noŭ ales împlineşte locul şi termenul aceluĭ pe care'l înlocueşte.

Art. 12. Comitetul lucrează în numele societăţeĭ şi o represintă întru tot cea ce priveşte interesele sale materiale.

Administrează financele şi determină cheltuelile.

Cercetează socotelile casieruluĭ, supunîndu-le în fie-care an adunări generale.

Numeşte şi revoacă personalul trebuincios pentru administraţie şi serviciŭ.

Este însărcinat cu menţinerea ordineĭ.

Judecă infracţiunile la statute şi regulamente.

Resolvă toate dificultăţile în casurĭ neprevĕḑute de regulamente saŭ în cas de îndoială asupra disposiţiunilor lor.

Toate chestiunile cari nu sunt deferite comitetuluĭ prin cele de maĭ sus arătate, nu se pot decide de cît de adunarea generală.

Art. 13. Comitetul nu deliberează şi decisiile sale nu sunt valabile decît cu majoritatea membrilor sĕĭ.

In cas de paritate, votul Preşedinteluĭ este preponderant.

Decisiunile se constată prin anume proces-verbal.

Art. 14. In întrunirile ordinare, în adunările generale şi în şedinţele comitetuluĭ, autoritatea superioară aparţine Preşedinteluĭ.

Eĭ represintă comitetul şi se pronunţă asupra dificultăţilor orĭ contestaţiunilor ivite între membri.

In lipsa Preşedinteluĭ, funcţiunele sale se exercită de vice-preşedinte şi în lipsa acestuia de membrul cel maĭ în vîrstă din comitet.

Art. 15. ***Secretarul*** expediază afacerile curente de administraţie.

Casierul are mănuirea fondurilor şi averiĭ societăţeĭ sub priveghierea comitetuluĭ.

El ţine registrele de comptabilitate şi actele, după regulele fixate de comitet.

Incasează veniturile, şi efectuează cheltuelele.

Păstreáḑă orĭ ce avere a societăţeĭ, după un anume inventariŭ.

Este personal respunḑător de toate acestea precum şi de fondurile ce i sunt încredinţate.

Titlul IV.

Adunările generale

Art. 16. Adunarea generală a societăţeĭ se compune din totalitatea membrilor. Representarea prin mandat este interzisă.

Art. 17. Convocările se fac de secretarul societăţeĭ după decisia comitetuluĭ, prin invitaţiĭ înscrise carĭ vor coprinde ordinea ḑileĭ.

Convocările se fac cu opt zile înainte de şedinţă, afară de casurĭ urgente.

Art. 18. Pentru a se putea ţine şedinţa, trebue să se afle presenţĭ la adunarea generală un numĕr de $^2/_3$ din membriĭ societarĭ. Membriĭ asociaţĭ saŭ onorificĭ pot fi în orĭ ce numĕr.

Art. 19. Dacă la prima convocare nu va veni numĕrul de membri ceruţĭ, adunarea se va convoca din noŭ în termen de 8 ḑile şi se va constitui cu orĭ ce numĕr de membri presenţĭ.

In acest cas ordinea de ḑi din prima convocare se menține obligatoriŭ, și nu se póte lua nicĭ o hotărîre de cît asupra chestiunilor din acéstă ordine de ḑi.

Art. 20. Hotărîrile adunăriĭ generale constituită, se iaŭ prin votul majorităţiĭ absolute a membrilor presenţĭ, afară de casurile de admisiune saŭ excludere de membri, cînd se cere $^2/_3$ din membriĭ presenţĭ.

Art. 21. Votul secret e obligator pentru alegerea comitetuluĭ, pentru excluderĭ de membri și pentru orĭ-ce chestiune cînd e vorba de persóne.

Art. 22. Membriĭ onorificĭ se proclamă de comitet după o prealabilă înţelegere cu membriĭ adunaţĭ în adunare generală.

Titlul V

Fondurile societăţiĭ

Art. 23. Cotisaţia anuală a membrilor societarĭ și asociaţi este fixată la 60 leĭ.

Deosebit de acésta, orĭ-ce membru este obligat la o taxă de intrare de leĭ 20.

Art. 24. Cotisaţia membrilor ce locuesc Bucureștiĭ se achită pe trimestre întregĭ, cu începere de la 1 Ianuarie, 1 Aprilie 1 Iulie, 1 Oct., și în primele 10 ḑile ale trimestruluĭ.

Cotisaţia membrilor din provincie se respunde din șease în șease lunĭ, cu începere de la 1 Ianuarie și 1 Iulie.

Art. 25. Dacă un membru nu va achita la timp cotisaţiunile, va fi avertisat de comitet de două orĭ la interval de 15 ḑile, la cari de nu va respunde, va fi trecut pe tabloul de eliminare.

Art. 26. Fie-care membru are dreptul ca în locul cotisaţiuneĭ anuale să depue o sumă, o dată pentru tot-d'a-una de leĭ 1,000.

Art. 27. Donaţiunile făcute societăţiĭ se primesc direct de comitet, ear cele condiţionale se vor primi cu consimţimîntul adunăriĭ generale și sub beneficiu de inventariu.

Art. 28. Taxele de intrare, depunerile de la art. 26, și donaţiunile vor forma un capital de reservă, pe care comitetul va avisa a'l spori și prin alte mijlóce.

Numaĭ produsul cotisatiunilor lunare și venitul capitaluluĭ de reservă se póte întrebuinţa la cheltuelĭ. Capitalul de reservă va putea fi atins cu autorisarea adunăriĭ generale și anume pentru edificarea unuĭ local, pentru fondarea uneĭ bibliotecĭ saŭ exposiţiĭ.

Art. 29. Comitetul nu póte face cheltuelĭ de cît în limitele veniturilor ordinare.

Titlul VI

Disposiţiunĭ generale

Art. 30. Comitetul va face singur regulamentele necesare.

Aceste regulamente pot fi supuse revisuiriĭ adunăriĭ generale dacă 10 membri o vor cere.

Art. 31. Cărţile, broşurile, ḑiarele, etc. nu se pot lua acasă de nimenĭ pe cît timp se află în lectură.

Ele se pot încredinţa în urmă, membrilor ce locuesc în Bucurescĭ, de către casier, cu chitanţă și pe a sa respundere.

Art. 32. Statutele de faţă nu se pot modifica, de cît prin decisia adunăriĭ generale luată prin majoritatea de $^2/_3$.

Propunerile de modificărĭ se face de către comitet saŭ de 15 membriĭ societarĭ, și se va comunica înscris cu 15 ḑile înainte de adunarea generală tutulor membrilor societăţiĭ.

RESPUNS
LA
RAPORTUL D-LUI RÉVOIL

IV

Biserica Treĭ-Ierarchĭ din Iașĭ [1]

A doua clădire asupra căreia s'a făcut criticĭ în privinţa chipuluĭ cum a fost restaurată, e biserica Treĭ-Ierarchĭ din Iașĭ. Cînd a fost să se încépă restaurarea acestuĭ monument nu s'a maĭ consultat nimenĭ, după cum am vĕḑut că s'a făcut cu Argeșul. Aci nu se maĭ póte spune că architectul n'a fost liber a face ce a voit. Domnul de Baudot nu maĭ încurcă pe nimenĭ, cu raportul sĕŭ, în cît s'ar crede că sarcina d-luĭ Révoil aci e maĭ ușóră de cît pînă acum; că póte spune orĭ ce fără nicĭ o grijă, ne avînd de combătut de cît pe nepricepuţiĭ în arta persană, arabă, grécă și armén. Cu tóte acestea să urmărim și aci pe d. Révoil pas cu pas; să luăm de apróре raportul sĕŭ, și să arătăm că și aci după cum am vĕḑut maĭ sus, că d. Révoil întrebuinţéză aceleași mijlóce pentru a apăra pe d. Lecomte de greșelile ce i se impută; și cînd nu maĭ găsește chipul de a 'l apăra, atuncĭ aruncă asupra altora greșelile de care e respunzĕtor singur d. Lecomte.

Asupra acesteĭ bisericĭ s'a zis că a fost refăcută, iar nu restaurată, că formele aŭ fost schimbate, și că sculpturile aŭ fost recioplite; iar d. Révoil în raportul sĕŭ respunde că trebuind să se aurescă biserica, s'a recioplit sculpturele; dar li s'a redat efectul primitiv.

Dar d. Révoil trebuia să vadă pe fotografiĭ, că sculpturile din vechiŭ nu se racordaŭ ca acum, ci se întrerupéŭ la fie-care bucată de piatră. Atuncĭ dar cum li s'a dat efectul primitiv cînd o modificare atît de simţitóre a fost introdusă? Acéstă

III

[1]) *Raport despre biserica Treĭ-Ierarchĭ din Iașĭ*

La 12 Iulie 1890, în presenţa d-lor D. Sturdza, G. Lahovary și Tocilescu, membri aĭ comisiuneĭ monumentelor istorice, am procedat la inspectarea lucrărilor de la biserica Treĭ-Ierarchĭ din Iașĭ, restaurată de d. architect Lecomte du Nouy.

După o cercetare amănunţită a acestuĭ monument însemnat, am trecut maĭ întîiŭ în revistă, am apreciat criticele, la care acéstă restaurare a dat naștere și am judecat valórea lor.

La început ne făcusem o idee complectă din marile fotografiĭ ale edificiuluĭ, făcute înaintea începeriĭ orĭ-căreĭ lucrărĭ; și am pus din noŭ sub ochiĭ noștri aceste documente nediscutabile, comparîndu-le cu starea actuală a monumentuluĭ.

Să examinăm maĭ întîiŭ imputările ce se fac acesteĭ restaurărĭ.

„*Biserica*, se zice, *a fost refăcută în întregul eĭ, din bucăţele* (sic). Se crede „*că era alt chip de procedare. Formele* se maĭ zice, *aŭ fost respectate*".

Mărturisim că nu ne am putut esplica acéstă imputare. Cum trebuia să se procédă așa dar în faţa dislocaţiuniĭ netăgăduite a turlelor acestuĭ monument, a stricăriĭ ciubucelor și a sculpturilor lor aduse în acest chip în starea nereparabilă?

Se putea cere maĭ mult architectuluĭ, de cît neconstruind, să respecte formele și amănuntele? El le a respectat.

„*Vechile sculpturĭ aŭ fost* se maĭ zice *reciselate din noŭ*".

Cîte-va sculpturĭ vechĭ în stare bună ale temeliilor și maĭ ales vasele n'aŭ fost de cît curăţite. Restul sculpturilor tocite și stricate, aŭ fost, ce e drept, tăiate din noŭ pentru a putea fi poleite iarășĭ, după ce le va fi restituit efectul lor primitiv. Nu credem că s'ar fi putut face în alt fel în faţa uneĭ *restaurărĭ* complecte, iar nu a uneĭ simple *conservărĭ* de edificiŭ.

N'aveam la îndemîna nóstră schele pentru a putea verifica tótă acéstă decoraţiune, dar am putut, prin ajutorul instrumentuluĭ nostru [1]) să trecem în inspecţiune tótă clădirea fără a lăsa să scape nimic; declarăm așa dar că nu avem nicĭ o observare de făcut asupra esecutăreĭ acestor lucrărĭ.

Se maĭ zice încă: „*Cele două turle aŭ fost înălţate cu 0.30 pînă la 0.40 centimetri pentru că bolţile fiind ridicate* **cu intenţiune** *în urma uneĭ greșelĭ de construcţiune, a trebuit să se opereze acéstă înălţime pentru a o repara. Nu se póte esplica acest fapt într'alt fel.*"

Din informaţiunile pe care le am luat în acéstă privinţă, resultă că în adevĕr architectul a înălţat cu *intenţiune* turlele; s'ar putea zice maĭ bine că le a încoronat cu un ciubuc. Dar se afla acolo vr'un ciubuc? da; dînsul i-a găsit urmele sub învelișul de tinichea și în ciubucul stabilit în urmă pentru a susţinea aceste acoperămînturĭ: și acésta este esplicarea adevĕrată a acesteĭ ridicăturĭ.

„*Aceste turnurĭ*, se maĭ spune, *avéŭ învelișurĭ bombate, nu se afla nicĭ un* „*document care să justifice înlocuirea lor cu învelișurile actuale*".

Iată notele pe care le am cules pentru a respunde la acéstă critică.

1) „*In 1802 un cutremur de pămînt spintecă biserica*; acoperămîntul *era* „*de ardesie.*"

2) „In 1827 un foc distruge orașul Iașĭ deterioréză biserica atuncĭ aco„perită cu ardesie. Către 1835 sub archimandritul Nicodim biserica se acopere „cu tinichea. Inainte de acea epocă biserica era acoperită cu lemn *(șindrilă)*."

La aceste documente care arată schimbările succesive, trebue să adăogăm deslușirile pe care ni le a dat architectul pentru a justifica forma invelitóreĭ pe care a adoptat'o ca să acopere turlele, absidiolele, absida și tinda. Dînsul ne a arătat maĭ întîiŭ că învelitórea bombată, dar modernă, care acoperea tinda, astupa o parte din sculpturĭ; fotografiile stăriĭ actuale înainte

1) Teleiconograf.

denaturare care schimbă caracterul monumentuluĭ, însușĭ d. Révoil o condamnă în scrisórea adresată colegului meŭ cînd spune : „Să se bage de sémă *a nu se reciopli sculpturile, a le „denatura caracterul, chiar dacă ar fi barbar*, prin îndrep-„tărĭ care le ar ridica valórea lor istorică“. Dar se vede că însărcinarea de arbitru ’ĭ a schimbat părerile.

***

In privința schimbăreĭ formelor la învelitorĭ făcêndu-se ascuțite din bulbóse cum eraŭ înainte — lucru fórte grav de altfel, căcĭ acéstă schimbare denaturéză privirea întreguluĭ monument,—d. Révoil inventéză óre care argumente care nu sunt de cît o combinațiune de neadevĕrurĭ pentru a apăra acéstă neertată atingere adusă monumentuluĭ.

Pentru a ’șĭ ajunge scopul d. Révoil o ia de departe. Maĭ întîĭ, ne spune că a fost un cutremur la 1805, sigur care a cutremurat și învelitorile, apoĭ un foc la 1827, apoĭ în 1835 biserica fu din noŭ învelită.

Apoĭ d. Révoil adaogă : „la aceste documente care arată „schimbărĭ succesive, trebue să maĭ adăogăm și deslușirile pe „care ni le a dat architectul pentru a justifica forma învelitóreĭ „pe care a adoptat’o ca să acopere turlele, sînurile bisericeĭ, „altarul și tinda. Dînsul ne a arătat maĭ întîiŭ că învelitórea „bombată, dar modernă care acoperea tinda, astupa o parte „din sculpturĭ, fotografiile stăreĭ actuale înainte de restaurare „arăta acésta. Decĭ : dacă acéstă formă întrebuințată în recon„strucția dela 1845 este prin acest fapt recunoscută ca streină „de forma întrebuințată de architectul creator al acestuĭ mo„nument ; nu este dar logic de a deduce de aci că ea trebuia „să fie respinsă de noul architect, și că recurgînd la învelitórea „dréptă pentru acéstă parte a edificiuluĭ era neapărat obligat „a întrebuința acelaș chip pentru tóte cele-lalte învelitorĭ“.

Și apoĭ continuă :

„O pictură relativ modernă, se maĭ zice încă se afla în bi„serică, și înfățoșa învelitorĭ bombate, unicul document pentru „forma învelișuluĭ“.

„Acéstă pictură cu oleiŭ este prin acest fapt modernă ; cu „drept cuvînt se póte zice : dar ce reproduce ea ? forma în„velitorilor restaurăreĭ din 1845. Dar argumentul precedent „probéză că acéstă formă n’a putut fi adoptată în timpul edi„ficăreĭ bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ.“

Așa dar d. Révoil pentru a proba, că la începutul clădireĭ bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ, învelitorile n’aŭ putut fi bulbóse, spune: că biserica a suferit cutremurul de la 1802, focul de la 27, și că în 1835 s’aŭ refăcut învelitorile; că s’aŭ găsit la tindă sculpturĭ care eraŭ acoperite de învelitorile bumbóse, și din acésta trage concluzia că învelitórea aci avea forma dréptă, adică cum s’a făcut acum, și apoĭ deduce că tot restul clădireĭ trebuia învelit cu forme drepte ca cea de la tindă.

In apărarea formelor bulbóse s’a maĭ adus ca probă o zugrăvélă din biserică care se afla la firida sf. Paraschiva, și care represintă biserica cu cupolele eĭ bulbóse și cu aceleașĭ proeminențe rotunde la altar, la sînurĭ și la tindă ; dar d. Révoil nu voește a ține compt de dînsa, și respunde zicênd că acéstă pictură dacă e în oleiŭ e modernă, și represintă formele de la 1835 cînd a fost refăcute învelitorile, pentru cuvîntul că și ea a fost rezugrăvită atuncĭ.

Tóte aceste sunt bune și combinate de minune. D. Révoil ajutat de d. Lecomte potrivesc lucrurile atît de bine, și le daŭ tótă aparența de adevĕr, în cît pentru ceĭ care nu cunosc istoricul clădirilor nóstre, ar putea fi indușĭ în erόre. Dar lucrul nu e așa. Și aci, ca peste tot unde s’a întins dragostea restaurăreĭ, s’a atins în chip grav vederea generală a monumentul. Forma primitivă a învelitorilor era bulbósă, după cum s’a găsit cînd s’a fotografiat monumentul, și după cum o arată zugrăvéla din biserică. Invelitórea acoperea la tindă doue micĭ cupole care se vedeaŭ din interior : iată pentru ce avea forma bulbósă ; și cînd a fost să se refacă învelitórea dîndu-i-se forma dréptă după cum se vede astăḑĭ, aceste doue cupole remîneaŭ prea sus. Atuncĭ s’a comis o barbarie neertată : s’a refăcut acea parte a monumentuluĭ coborîndu-se cupolele cu un metru pentru ca să scape sub învelitórea care de astă dată fiind dréptă era și maĭ jos ca cea veche.

Iată cum stă lucrul, și ce mijlóce s’a întrebuințat și aci ca peste tot în restaurarea acestor monumente : transformîndu-le, batjocorindu-le și pe din năuntru și pe din afară, diformîndu-le chiar, numaĭ pentru că persóna însărcinată cu restaurarea lor nu are respectul adevĕruluĭ, nu are cultul suvenirilor istorice. Iată dar că atît istoria focurilor, a sculptureĭ și a zugrăveleĭ din biserică sunt invențiunĭ și meșteșugirĭ combinate cu măestrie, pentru a înșela lumea cu scopul de a scăpa de respun-

---

de restaurare arată acésta. Decĭ dacă acéstă formă adoptată în reconstrucțiunea din 1845 este prin acest fapt recunoscută ca streină de forma întrebuințată de architectul creator al acestuĭ monument, nu este óre logic de a deduce de aci, că ea trebuia să fie respinsă de noul architect, și că recurgînd la învelitórea dréptă pentru acéstă parte a edificiuluĭ, era necesarmente îndatorat a întrebuința acelașĭ lucru pentru tóte cele-l’alte acopereminte ?

„*O pictură relativ modernă*, se maĭ zice încă, *se afla în biserică și înfățișa „învelitorĭ bombate, unicul document pentru forma învelișuluĭ.*“

Acéstă pictură *cu uleĭ* este prin acest fapt *modernă ;* cu drept cuvînt se póte zice : dar ce reproduce ea ? forma învelitorilor restaurăriĭ din 1845. Dar argumentul precedent probéză că acéstă formă n’a putut fi cea adoptată în timpul edificăreĭ bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ.

La exterior, să criticĭ *poleială !* Se pretinde de tradițiune că tótă *biserica era poleită cu aur, dar nicĭ un document nu probéză acésta și nu s’a găsit pe ziduri nicĭ o urmă de pictură. Se va arăta un fragment, care pórtă urma pictureĭ și a poleeleĭ, dar acest fragment aparține interioruluĭ iar nu exterioruluĭ.*

Este adevĕrat ; noĭ am vĕḑut fragmentul acesta. El aparține în adevĕr interioruluĭ, dar architectul nu s’a basat pe acest fragment pentru a adopta principiul poleeleĭ exterióre.

Iată respunsul la acéstă critică, care cade de la sine prin nota autentică următóre.

„In 1821 Turciĭ răzuesc aurul de pe exteriorul acesteĭ clădirĭ“.

Maĭ putea sta la îndoială architectul în fața unuĭ asemenea document ? Dar maĭ mult, presupunînd că acest document va fi pus la îndoială, este sigur însă că s’a găsit în maĭmulte puncte de părțile sculptate un strat de pictură de fond cu totul specială, care trebuia să fie neapărat pregătirea poleeleĭ.

Pe de altă parte dînsul avea exemplul de la Curtea de Argeș care nu putea de cît să-l întăréscă în hotărîrea ce luase.

Treĭ argumente justifică așa dar poleiala din afară :

Pictura tuturor sculpturilor, tradițiunea despre răzuirea auruluĭ, în fine precedentul Curțiĭ de Argeș. Căcĭ de sigur acésta va fi îndemnat pe fundatorul bisericiĭ Treĭ-Ierarchĭ, să o facă și maĭ frumósă, imitînd felul de decorațiune al aceleia.

Se impută architectuluĭ asemenea *instalarez unuĭ calorifer*, care a restaurat mormintele persónelor îngropate în biserică.

Clădirea trebue să se încălzéscă ! Cum trebuia să se facă acésta ? Fără îndoială uniĭ ar fi preferit instalarea unor sobe groteștĭ, care produc efectul cel maĭ respingĕtor în multe din bisericile pe care le am visitat.

O firidă dărîmată ! noue imputare. *Se recunóște că ea nu era în acelașĭ stil, ci într’un stil italian bastard* (sic). Ce a făcut architectul ? Inspirîndu-se din stilul monumentuluĭ, a restabilit acéstă firidă la locul eĭ. Noĭ socotim că a avut cea maĭ mare dreptate lucrînd astfel.

S’a maĭ imputat architectuluĭ de asemenea *executarea în ciment* a cîtor-va părțĭ din sculpturile de la temelia fațadelor. Dînsul ne a declarat pe onóre că n’a dat ordin să le lucreze astfel ; dar față cu executarea corectă și solidă a lucrăriĭ săvîrșită în timpul lipseĭ sale, și maĭ ales din pricina cheltueleĭ ce ar fi trebuit să se facă pentru a o reîncepe, a creḑut că trebuia să o menție. Am examinat cîte-va din aceste amănunte și, ca și architectul, am dobîndit convingerea că soliditatea lor era complectă. Trebue să observăm aci că, lucru curios, originea acesteĭ critice pornește tocmaĭ de la persóne care ’șĭ a luat asupra sa de a face o asemenea lucrare.

Acestea sunt atacurile formulate ; era datoria nóstră de a respunde de la început.

Am examinat de o potrivă interiorul acestuĭ edificiŭ cu deamănuntul, și cu ajutorul schelelor am recunoscut că lucrările nu lăsaŭ nimic de dorit.

Architectul ne-a pus la îndemînă, în atelierul sĕŭ din Bucureștĭ, tótă de-

derea acestor neertate barbarii. Formele bulbóse la turnurĭ și la marile învelitorĭ se věd la tóte bisericele Moldoveĭ de la un capăt la cel-l'alt al țăreĭ. Iată dar că și aci ca peste tot, n'a domnit de cît tendința de a face lucrărĭ de înfrumusețare costisitóre, puind statul în cheltuială pentru un profit al sěŭ personal, chiar cu mijlocul neonest de a *falșifica probele științifice*. Avem un singur regret: e de a vedea pe d. Révoil făcîndu-se instrumentul unor procedeurĭ nedemne, probabil fără a 'șĭ fi dat sémă cu cine are a face cînd a venit în țară.

***

Pentru a susține că biserica a fost aurită la exterior, d. Révoil ne dă ca argument tradiția care spune că turcii aŭ răzuit aurul de pe biserică la 1821. Acésta e o curată glumă; căcĭ nenorociții care s'ar expune la o așa muncă ar vedea că n'aŭ nicĭ un profit, căcĭ tot aurul se perde prin răzuire; dar chiar dacă am presupune că aŭ răzuit'o, din o suprafață atît de mare ar fi remas cel puțin un colțișor unde să se vadă aurul, căcĭ orĭ cît de lacomĭ ar fi fost turciĭ, ar maĭ fi lăsat vre un petic, cu atît maĭ mult ca să știe că fóia care se aplică pe piatră pentru a se auri e atît de subțire în cît se amestecă cu praful cînd s'ar răzui, și apoĭ s'ar fi cunoscut pe sculpturĭ urmele acestor răzuirĭ. De asemenea, dacă biserica ar fi fost aurită de la Vasile Lupu, s'ar fi găsit unde-va urme cum s'aŭ găsit și la Curtea de Argeș care era cu 130 de anĭ maĭ veche și unde încă s'aŭ găsit părțĭ aurite.

D. Révoil ne dă ca probă biserica de la Curtea de Argeș; dar acéstă supoziție n'are nicĭ un temeiŭ, și acéstă părere a sa nu se esplică de cît prin faptul că d-sa ne cunoscênd istoria țăreĭ, nu 'șĭ a putut da bine sémă de cea ce spune; căcĭ studiind maĭ de aprópe clădirile nóstre se vede că nu e nicĭ o relațiune nu numaĭ pe vremea luĭ Vasile Lupu, dar în tóte timpurile între architectura Munteniеĭ, cu cea din Moldova, în afară numaĭ de acea că și una și alta sunt bizantine, lucru pe care 'l putem spune și pentru cea greco-romană, pentru cea din Bulgaria, Serbia și Rusia care ne înconjóră. Deosebit de acésta Paul din Alep a călătorit în țară tocmaĭ pe timpul cînd biserica Trisfetițele fusese terminat. Dînsul ne dă o descriere amănunțită a monumentuluĭ, precum face și despre Curtea de Argeș, și nu vorbește de loc de aur la Treĭ-Ierarchĭ [1].

***

In privința firideĭ care se afla în biserică și în care se păstra sicriul sf. Paraschiva, la critica adusă că s'a înlocuit cu alta făcută în stilul bisericeĭ pe cînd dînsa era în stil rococo italienesc, d. Révoil nu găsește nicĭ un rěŭ în acéstă schimbare.

Vedem că din ce în ce d. Révoil devine fórte îngăduitor cu principiile sale de restaurare. Să 'ĭ aducem aminte și de astă dată un pasagiŭ din scrisórea sa adresată coleguluĭ meŭ în care spune că: „ar fi de asemenea regretabil dacă o clădire „care se compune din părțĭ de diferite epoce să 'ĭ se schimbe „acele părțĭ pentru a restabili stilul primitiv.“

„Fie care epocă 'șĭ are caracterul sěŭ: este o pagină a is- „torieĭ locale scrisă cu pietre“.

„Cu ce drept să se distrugă“.

Cîtă dreptate are d. Révoil propověduind aceste principiĭ! dar iarășĭ cît de departe e de dînsele cînd îngădue a se înlocui o parte a monumentuluĭ care e din altă epocă, pentru a restabili stilul primitiv, de și n'a existat la început o asemenea firidă.

Firida acésta în stil rococo avea o însemnătate pentru istoria arteĭ romîne. Ea ne arată relațiunile de aprópe ale țěreĭ cu Polonia, unde artiștiĭ italienĭ aŭ introdus genul acesteĭ architectureĭ, și de unde cîte odată se respîndeaŭ și prin Moldova fără însă a trece în Muntenia. Un studiŭ maĭ de aprópe cu clădirile de genul acesta din Polonia ne ar fi arătat chiar epoca construireĭ sale.

***

Domnul Révoil ne vorbește și de reparațiunea sculpturilor cu ciment. Asupra acestuĭ fel de restaurare nicĭ chiar domnia-sa cu tótă buna-voință de care a dat probă pînă acum, nu găsește cuvinte de apărare; și atuncĭ d. Lecomte la rîndul sěŭ 'l scapă din încurcătură declarînd *pe onóre* că n'a dat ordin să se facă acésta.

Iată cum se esprimă d. Révoil în raportul sěŭ: „s'a maĭ im- „putat architectuluĭ executarea în ciment a cîtor-va părțĭ a „sculpturilor de la rîndurile de piatră din fațadă. ***Dînsul ne a „declarat pe onóre că n'a dat ordin să se lucreze astfel***; dar „fața cu executarea corectă și solidă a lucrăriĭ făcută în lipsa „sa, și maĭ cu sémă din pricina cheltueleĭ ce ar fi trebuit să „se facă pentru a o reîncepe, a credut de trebuință să o menție.“

Și apoĭ adaogă:

corațiunea murală a acestuĭ monument; nu ne rěmînea de cît să aprobăm fără reservă acéstă pagină însemnată de iconografie religiósă, care vědește erudițiunea archeologică a d-luĭ Lecomte du Nouy și gustul sěŭ sigur și corect ca decorator, și putem afirma cu siguranță că biserica Treĭ-Ierarchĭ va fi sub acest raport sora demnă a celeĭ de la Curtea de Argeș.

Și acum nu ne maĭ remîne de cît a analisa însemnata restaurare a exterioruluĭ acesteĭ de a doua minunĭ monumentale a Romînieĭ, care ne grăbim a spune, face cea maĭ mare onóre architectuluĭ care a conceput'o și a condus'o. Inainte de a face acésta, am revědut încă odată fotografiile care arată starea actuală primitivă. Ciubucul admirabil, care încoronéză acest monument în tot circuitul sěŭ, produce cel maĭ mare efect; aprobăm cu desăvîrșire sghiabul și reușita formă a consolelor sale, compuse de architect; am recunoscut aci o reminiscență de asemenea console găsite în săpăturile bisericeĭ de la Santa Aurona din Milan, și totușĭ d. Lecomte du Nouy n'avea nicĭ o cunoștință despre aceste descoperirĭ. Tóte pietrile împodobite ale temelieĭ, tóte ornamentele fundamentuluĭ sunt perfect esecutate.

In însărcinarea nóstră maĭ este, și de a ne pronunța asupra chipuluĭ cum ar trebui să se execute mobilierul acesteĭ bisericĭ.

Ne este greŭ de a ne pronunța asupra acesteĭ cestiunĭ, pentru că nu se află dresat încă nicĭ un proect de mobilier.

Nu putem emite decĭ de cît o părere cu totul personală asupra programuluĭ ce trebue să fie adoptat.

După părerea nóstră lemnul sculptat, împodobit cu poleială și cu pictură iconografică (elemente în care orfevreria și marmora ar putea fi introduse tot așa de bine ca și mosaicul) ar trebui să fie basa construcțiuneĭ iconostasuluĭ și a mobilieruluĭ.

Incheînd acest raport, trebue să declarăm că în acéstă restaurare a bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ, d. Lecomte du Nouy 'șĭ a împlinit sarcina cu tot atîta talent și îndemînare ca și la Curtea de Argeș: aceste douě opere îĭ fac cea maĭ mare onóre sub tóte privințele. O spunem cu tărie pentru respectul dreptățiĭ și suntem sigurĭ că decorațiunea murală, la care lucréză cu un zel și cu o știință demnă de laudă, va corespunde din tóte punctele de vedere cu bogăția și cu stilul original și grandios al exterioruluĭ acestuĭ monument.

Făcut și încheiat la Sinaia, în 19 Iulie 1890.

IV

Raport despre Turnul de la Treĭ-Ierarchĭ și despre Sala luĭ Vasile Lupu din Iașĭ

Redactînd acest raport, avem în fața nóstră planul total, care arată posițiunea turnuluĭ celuĭ mare al bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ și a săleĭ luĭ Vasile Lupu.

Acest plan ne întărește în părerea ce ne făcusem la prima vedere a locurilor și care tinde la dărîmarea acestuĭ turn, pentru singurul fapt, că fiind pe de o parte fără cea maĭ mică valóre archeologică, iar pe de altă parte lăsînd fórte mult de dorit sub raportul solidităţiĭ, acopere sub cea maĭ frumósă înfățișare a sa, minunata biserică, care împreună cu Curtea de Argeș, este fala architectureĭ religióse a Romînieĭ.

Se știe de altminterĭ că acest turn a fost clădit din temelie pînă în vîrf de la 1804 pînă la 1806 și că stema luĭ Vasile Lupu a fost numaĭ încastrată în zidurile, cărora nu le ar putea da o dată maĭ veche.

Intr'adevěr, d-niĭ membriĭ aĭ comisiuneĭ monumentelo ristorice, Dimitrie Sturdza, Tocilescu și G. Lahovary, care ne aŭ făcut favórea de a ne însoți la Iașĭ și de a ne lămuri, cu erudițiunea și cunoștința d-lor atît de desăvîrșită în archeologia romînă, aŭ bine voit a ne da traducerea inscripțiuneĭ așezate în vîrful acestuĭ turn. Acolo se spune: *că el a fost clădit cu ajutorul luĭ*

[1]) Tocilescu. — Revista pentru istorie și archiologie. — Anul I pag. 415.

„Trebue să observăm aci că, lucru curios, *originea acesteĭ „criticĭ pornesce tocmaĭ de la persóna care 'șĭ a luat „asupra sa de a face o asemenea lucrare.*“

Așa dar d. Révoil aci mărturisesce că nu maĭ e restaurare; ne maĭ spune că d. Lecomte 'ĭ a declarat pe onóre că n'a dat ordin să se repare sculpturile cu ciment; că acésta s'a făcut în lipsa sa și că numaĭ pentru economie n'a refăcut acéstă lucrare.

Cînd cine-va 'șĭ dă cuvîntul de onóre, lumea are dreptate să ne céră probe pentru cele ce destăinuim. Mărturisim că s'ar fi putut lesne să întîmpinăm o greutate în acésta; maĭ tóte dispositiunile pentru lucrărĭ fiind luate verbal. Din fericire însă iată o scrisóre a d-luĭ Lecomte din Paris de la 6 Februarie 1883 în care spune : „a propos du ciment Tabary — quoique *je ne „sois pas fixé sur le genre de décoration à adopter pour l'ex- „térieur de l'église de Iassy*, j'estime que nous devons prendre „les precaution voulues et nous munir de ciment, le seul qui „présente de serieuses garanties pour l'application de la pein- „ture. *Du reste il ne nous en faudra pas de très grandes quan- „tités puisque nous ne l'emploierons que pour les joints et les „petits parties trop abîmées et visible à l'œil nu.* Je songerai „donc à faire la comande. Dans bien de cas ce ciment poura „nous être utile.“

Iată încă o scrisóre a d-luĭ Lecomte tot în acéstă privință din Paris de la 17 Martie 1883 și din care se vede că chiar d-sa comanda cimentul : „Ce matin j'ai eu une entrevue avec „Tabary au sujet du ciment. — *J'ai commandé 400 kil. de „cette matière pour Iassy.* Avec cette quantité nous ferons, „je l'espère pas mal de besogne, et nous aurons toujours la fa- „culté d'en *commander plus tard pour la campagne suivante.*“

Iată dar cine e vinovatul. Scrisorile o mărturisesc în deajuns; iar cît despre onórea d-luĭ Lecomte—D-sa 'șĭ a terfelit'o singur.

Cimentul Tabary costa adus aicĭ treĭ leĭ kilgr. împreună cu acidul necesar pentru aplicare, și fiind-că trebuia o cantitate enormă care ar fi costat douĕ-zece miĭ leĭ, l'am înlocuit cu cimentul Vicat care se întrebuințéză de sculptorĭ pentru lucrărĭ exterióre, reducînd astfel costul lucrăriĭ la o mie de leĭ în loc de doue-zecĭ miĭ, și întrebuințîndu-l maĭ cu sémă pentru rosturĭ : iar cimentul Tabary puindu-se la „micile părțĭ rĕŭ stricate.“ Acésta e singura mea vină. E de regretat că d. Révoil care era chemat în țară să se pronunțe ca arbitru asupra lucrărilor, se aliază cu una din părțĭ pentru a arunca calomniĭ asupra nóstră, spunînd după cum am vĕzut maĭ sus că : *„trebue să observăm aci că, lucru curios, originea acesteĭ criticĭ „pornesce tocmaĭ de la persóna care 'șĭ a luat asupra sa de „a face o asemenea lucrare“.*

D. Révoil în devotamentul sĕŭ merge cu apărarea maĭ departe de cît póte i s'a cerut; căcĭ cazul acesta și cel cu afacerea picturilor eraŭ lucrurĭ asupra cărora cu nicĭ un chip d-sa n'ar fi avut dreptul să le atingă; dar din spiritul raportuluĭ sĕŭ se vede lămurit cum acești douĭ d-nĭ Révoil și Lecomte 'șĭ daŭ mîna în tot timpul jurîndu-se pe *„onóre“* și pe *„conșliință“*; iar d. Révoil ia precauțiune spunînd de la început că : *aprecierile sale 'ĭ aŭ fost dictate numaĭ de conștiința sa, fără altă preocupare de cît acea de a spune tot adevĕrul.*

V

Despre biserica sf. Niculae Domnesc din Iașĭ

Asupra turnuluĭ de la Treĭ-Ierarchĭ, și asupra săleĭ luĭ Vasile Lupu din Iașĭ despre care tratéză capitolul IV din raportul d-luĭ Révoil, nefăcîndu-se pînă acum nicĭ o lucrare de restaurare, nu vom avea a ne atinge nimic de cele spuse de d. Révoil pentru aceste lucrărĭ, asupra cărora probabil că i s'a cerut a 'șĭ da părerea.

Să trecem dar la capitolul următor care tratéză despre sf. Niculae Domnesc.

La sf. Niculae Domnesc din Iașĭ avem a face cu un noŭ sistem de restaurare. Biserica a fost dată jos pentru a o reface sub cuvînt că nu se putea restaura. Cînd clădirea e atît de stricată, se pune întrebarea dacă odată ce avem un monument autentic de la Stefan-cel-Mare — Fie el cît de ruinat, de ce să îl dăm jos pentru a face altul în locul luĭ ; de ce să ne lipsim de un document prețios și adevĕrat pentru a avea o reproducție? Atuncĭ maĭ bine se păstréză, se întăresce; și dacă voim a maĭ avea altă biserică ca cea veche, n'avem de cît să facem una într'altă parte, și acésta în cazul cînd clădirea ar fi unică în genul eĭ,— cu tóte că n'are nicĭ o esplicație reproducerea uneĭ bisericĭ; acésta neavînd valóre, nicĭ pentru istorie, nicĭ pentru artă. Căcĭ să fim sincerĭ și să nu înșelăm lumea cu cuvintele : refăcênd clădirea nu maĭ e restaurare.

Dumnezeŭ, că cheltuiala a fost plătită de Comunitatea munteluĭ Athos și pe timpul exorhatuluĭ luĭ Cynerius Alexandrinul, din temeliĭ, de la anul 1804—1806.

In 1830 s'a construit partea superióră a acestuĭ fel de clopotniță, și pe cadranul orologiuluĭ eĭ *am citit :* **Prior London.**

După părerea nóstră, ar fi de cel maĭ mare folos, pentru a libera biserica Treĭ-Ierarchilor, să se dărîme nu numaĭ acest turn, dar și tóte clădirile care astupă piața acesteĭ bisericĭ dinaintea fațadeĭ sale. Să se transpórte atuncĭ clopotele îndărătul saleĭ celeĭ marĭ a luĭ Vasile Lupul, despre care asemenea vom vorbi.

Sala luĭ Vasile Lupu

Acéstă clădire, constînd dintr'o mare sală împărțită în treĭ galeriĭ acoperite cu bolțĭ unghiulare, presintă cel maĭ mare interes, atît din punctul de vedere istoric, cît și din punctul de vedere archeologic. Ea este din nefericire într'o stare de plîns, și conservarea sa ne pare o lucrare fórte grea. maĭ ales cînd se va libera de zidul despărțitor, care o împarte în douĕ și forméză un lanț, ce menține distanța sa. Dacă, sondîndu-se temeliile și controlîndu-se aparaturile sale, starea construcțiuneĭ (de acésta ne temem) nu ar permite să fie conservată astfel, după cum se află, atuncĭ s'ar cuveni din tóte punctele de vedere, ca să fie restaurată, prin ajutorul copielor esacte, în ceea ce privesce totalul și prin detaliĭ precise în ceea ce privesce decorațiunea sa architecturală, care s'ar putea, póte, utilisa în parte.

In acéstă sală și pe perețiĭ eĭ ni s'ar părea că ar fi așezate fórte bine picturile istorice, care se doresc a se represinta în biserica Treĭ-Ierarchilor, cea ce ar fi contrariŭ obiceiurilor și legilor cultuluĭ ortodox romîn, care nu admite în bisericele sale de cît subiecte religióse.

Ar fi póte de asemenea cu putință să se alăture pe lîngă acéstă sală o clopotniță cît de jósă pentru serviciul bisericeĭ, care și așa maĭ tîrziŭ n'ar avea ca anexă de cît acéstă sală a luĭ Vasile Lupu.

Astfel liberată din tóte părțile și așezată într'o priveliște încîntătóre, biserica Treĭ-Ierarchilor ar ajunge o soră demnă a celeĭ de la Curtea de Argeș.

Făcut, redactat și încheiat la Iașĭ, în 12 Iulie 1890.

V

Raport despre biserica sfîntu Niculae din Iașĭ

Inainte de a ne da părerea asupra proeictuluĭ de reconstruirea bisericeĭ sf. Niculae din Iașĭ, credem de datoria nóstră a face cunoscută starea, în care se găsea acest edificiŭ, cînd architectul, d. Lecomte du Nouy, a săvîrșit dărîmarea sa.

Ni s'a afirmat *„că acéstă biserică era în stare bună ;* s'a maĭ zis *că ea era crăpată, dar solidă în principiŭ ; că se credea, ca cu legăturĭ de fer s'ar putea întări pentru maĭ mulțĭ secolĭ, și că fusese dărîmată pînă la suprafața pămîntuluĭ, cu scopul de a se reconstrui din noŭ din materialurĭ nouĭ.“*

A reda soliditate pentru maĭ multe socole unuĭ monument istoric prin legăturĭ de fer, acésta nu este de admis. Maĭ întîiŭ acest mijloc de consolidare n'ar dura nicĭ o jumĕtate de secol, și nu s'ar putea întrebuința de cît pentru conservarea ruinelor, iar nu a unuĭ edificiŭ, care trebue redat serviciuluĭ sĕŭ primitiv.

Nu credm că maĭ trebue discutată părerea emisă în acéstă privință în fața nóstră și care a fost formulată astfel :

„Orĭ care ar fi starea de ruină a unuĭ monument, este de prefert a 'l lăsa „în starea sa, dacă nu e cu putință a 'l restaura, și de a reface alăturĭ altul „cu totul asemenea luĭ.“

Cu asemenea teorie s'ar putea merge departe. Dar am avut comunicarea oficială a uneĭ scrisorĭ a vechiuluĭ inspector pus sub ordinele architectuluĭ la Iașĭ, care scria d-luĭ Lecomte la 6 August 1888 : *„Acest monument este într'o astfel de stare, că trebue neapărat ca să fie dărîmat pînă la suprafața pămîntuluĭ, fiind că zidurile sunt rele“.*

Dar d. Révoil se ferește de a respunde la acésta și zice că: „cu asemenea teorii am merge departe,“ și trecînd repede asupra acestuĭ punct, reproduce următórele rîndurĭ care zice că sunt extrase dintr'o scrisóre a nóstră trimisă d-luĭ Lecomte, pe cînd eram în serviciul restaurărilor cu data de 6 August 1888, și pe care le reproducem din raportul d-luĭ Révoil. Iată-le: „Acest monument este într'o astfel de stare că trebue neapărat ca să fie dărîmat pînă la suprafața pămîntuluĭ, fiind-că „zidurile sunt rele“. Și bazat pe aceste rîndurĭ d. Révoil conchide că d. Lecomte nu putea repara biserica.

De și biserica nu maĭ există, d. Révoil însă spune că a examinat desenurile clădireĭ dărămate, și a vĕzut că nu era chip de a se repara. D. Révoil vede multe lucrurĭ cînd vrea: vede chiar pe cele care nu sunt.

După d-sa lucrul stă astfel: că eŭ am constatat starea rea a clădireĭ, și că d. Lecomte a dat'o jos.

E de observat însă că și aci se servește de aceleașĭ mijlóce pe care le am vĕḍut pînă acum pentru a induce lumea în eróre. Astfel, d-sa datéză scrisórea mea din 6 August 1888 ca vorbind de sf. Niculae pe cînd biserica a dat'o jos d-nu Lecomte în Iulie 1887! Acésta are o mare importanță, căcĭ nu se știe de care parte a bisericeĭ e vorba.

Sf. Niculae era compus din maĭ multe clădirĭ din diferite epocĭ. Spre apus avea un mare nartex, pe cînd în partea despre rĕsărit era biserica luĭ Ștefan-cel-Mare, adică acea care avea maĭ mare interes istoric și artistic. Acéstă parte s'a dat jos de d. Lecomte pe cînd eŭ nicĭ nu mĕ aflam în Iașĭ, tocmaĭ din cauza acésta: căcĭ eram contra dărîmăreĭ unuĭ monument istoric de valórea sfîntuluĭ Niculae.

Am remas surprins vĕḍĕnd interpretarea pe care o dă d. Révoil cuvintelor citate. A spune că eŭ în tot timpul am fost contra acestor vandalisme; că am asistat cu regret la batjocurile aduse acestor prețióse monumente, acésta n'ar fi o probă; căcĭ se póte respunde contrariul.

Aș maĭ putea spune că eŭ am arătat la timp acésta, și că n'a avut nicĭ un rezultat spusele mele: pentru cuvîntul că cine te aude la noĭ!

Să arătăm dar aci cum staŭ lucrurile, și se va vedea că sistemul d-luĭ Lecomte de restaurare, e de a da jos clădirea — lucru barbar și condamnat astăḍĭ de lumea întrégă. Sf. Niculae și orĭ care din clădirile care saŭ dat jos trebuiaŭ păstrate, dacă d. Lecomte ar fi fost conștiincios, și n'ar fi căutat a 'șĭ satisface numaĭ interesul sĕŭ personal de a 'șĭ crea cît de mult lucru, unde nu era aprópe nimic de făcut. Orĭ cît ar fi de degradată o clădire, se póte întări, reface părțĭ dintr'însa; însă nu se dă jos nicĭ odată.

Dar iată cum e faptul:

Cu sistemul de restaurare al d-luĭ Lecomte nu se póte păstra o clădire: nicĭ chiar bună fiind; căcĭ restaurînd'o caută s'o transforme cu totul. Numaĭ ținând compt de acest sistem am fost condus a zice că zidurile sunt rele și nu se pot păstra. Căcĭ fiind dat chipul sĕŭ de pretinsă restaurare, adică; să se scótă tóte pietrele cioplite pentru a se pune altele în loc; să se întrebuințeze alt sistem în fețe făcîndu-se cu pietre cioplite în loc de zidărie ordinară; să se pue alte cărămizĭ aparente, alte teracote smălțuite; să se suprime contraforțiĭ; în fine ceva maĭ mult, și ne permis: să se mărescă biserica, făcînd'o maĭ lungă și maĭ largă; cu asemenea substituirĭ ce maĭ remîne din clădirea veche? Ce ar maĭ putea păstra cineva dintr'însa? Cum ar maĭ putea zidurile crăpate să resiste la o așa transformare? Pentru aceste pretinse restaurărĭ ale d-luĭ Lecomte neapărat că zidurile nu eraŭ bune de nimic. In asemenea împrejurărĭ aŭ fost scrise cuvintele de maĭ sus.

Lucrul se schimbă însă, dacă se pune chestiunea pe adevĕratul eĭ teren, și se zice: iată o clădire cu totul sdruncinată, care amenință chiar să se dărîme; pentru interesul istorieĭ și al arteĭ se cere a se restaura, — bine înțeles o restaurare a clădireĭ care 'ĭ ar reda forma sa primitivă. Atuncĭ se schimbă chestiunea, și în acest caz clădirea se restauréză orĭ cît ar fi de rele acele zidurĭ; și se găsesc mijlóce de a o consolida, după cum cu drept cuvînt spune d. Révoil în scrisórea sa către colegul meŭ: „atuncĭ se caută a se consolida maĭ întîiŭ „acea clădire, și restaurarea eĭ se face păstrîndu-se cît maĭ „mult dintr'însa, fără a modifica nimic, și unde va trebui să „se consolideze o parte veche cu lucrărĭ nouĭ, să se urmeze „cu scrupulozitate nu numaĭ felul cioplireĭ pietrelor, a ciu-„bucelor, cu un cuvînt să se copieze cu servilitate.“

Acesta e adevĕratul și singurul sistem de a restaura o clădire, dar nu refăcĕnd'o.

Cînd am fost însărcinat cu restaurarea turnuluĭ Golia a că-

Vom adăoga că redactînd acest raport, avem sub ochĭ desenurile, starea actuală, care arată într'un mod precis starea de plîns, nereparabilă a vecheĭ bisericĭ a luĭ Ștefan-cel-Mare.

Tóte aceste documente reunite justifică pe deplin pe architect. El a dărîmat, după ce a copiat acest edificiŭ în tóte amănuntele sale; și numaĭ constrîns și silit de pericolul ce constatase, a procedat la acéstă dărîmare.

Acésta fiind stabilit, vom studia proiectele de reconstrucțiune supuse la apreciarea nóstră. Intr'adevĕr sunt douĕ proiecte:

Primul constă în a reduce în starea sa primitivă edificiul clădit de Ștefan-cel-Mare, liberînd acéstă curiósă biserică de anexele care aŭ fost construite înaintea fațadeĭ sale într'o epocă cu mult maĭ în urmă.

Al douilea proiect constă de asemenea în reconstruirea acesteĭ bisericĭ, dar anexîndu-ĭ un fel de a doua biserică cu douĕ absidiole, pentru a păstra douĕ altare, care în construcțiunea dărîmată se aflaŭ în firide făcute în zid.

Maĭ întîĭ ne vom ocupa de al doilea studiŭ, pentru a discuta oportunitatea sa.

După informațiunile pe care le am adunat, este în contra ritului ortodox romîn de a stabili maĭ multe altare într'o biserică ortodoxă, și dacă se află douĕ altare suplimentare în biserica sf. Niculae din Iașĭ, causa este că într'o epocă ele aŭ trebuit să servéscă cultuluĭ rus și cultuluĭ grec.

Cu tóte folósele excelente ce architectul a știut să tragă din acest program în proiectul al doilea, cu tóte dispozițiunile ingeniόse de a potrivi construcțiunile cele nouĭ cu cele restabilite din vechiul edificiŭ, nu ne putem reține de a nu sfătui, ca să înlăture acest studiŭ, pentru a se adopta acela care reproduce esact, în starea sa primitivă opera luĭ Ștefan-cel-Mare. Să ne fie permis de asemenea a adăoga că acest al doilea proiect ar costa fórte mult, și că, în fața trebuințelor considerabile ale serviciuluĭ monumentelor istorice în Romînia, acéstă sumă relativ mare, ar putea găsi maĭ bună întrebuințare.

Reedificînd întocmaĭ biserica luĭ Stefan-cel-Mare, singură demnă de a fi păstrată posterităţiĭ, ca o aducere aminte de Domnia sa. Guvernul romîn, care a restaurat Curtea de Argeș și Treĭ-Ierarchĭ, va perpetua astfel, cele treĭ tipurĭ principale ale arteĭ religióse în Romînia.

Am esaminat așa dar, cu cea maĭ mare grijă, primul proiect al reconstrucțiuneĭ bisericeĭ sf. Niculae, avînd înaintea nóstră, starea actuală, înainte de dărîmare, și nouile planurĭ ale architectuluĭ.

El s'a mărginit a reproduce conștiincios tóte liniile dispozițiuniĭ monumentuluĭ primitiv. Pictura decorătóre a firidelor exterióre este bine la locul ce trebue să îl ocupe.

Nu putem decĭ de cît să propunem ca să se aprobe pur și simplu un proiect, care vĕdește din partea autoruluĭ sĕŭ o cunoștință adîncă a arteĭ religióse în Romînia.

Dotoria nóstră este de a nu încheia acest raport, fără a menționa o insinuare, pe care ne a fost ușor a o constata ca nefundată. E vorba de neexactitatea copielor făcute de la început.

Declarăm că le am esaminat cu îngrijire și că am recunoscut fidelitatea lor. Ele constată pe deplin neregulele semnalate de inspectorul lucrărilor și întăresc cuvintele sale. *Trebuia neapărat să se dărîme biserica sf. Niculae.* In acelaș timp ne am încredințat că se ținuse bine sémă de vechia pictură decorativă.

Cît despre critica făcută că construcțiunea care se ridică, începe într'un sistem deosibit de cel vechiŭ, vom respunde că trebue să se aprobe architectul, care a asigurat astfel trăinicia clădireĭ prin o temelie solidă. Acésta 'ĭ va permite înălțîndu-se pe soclul de piatră, care este obiectul acesteĭ critice, să reia în tótă siguranța tipul primitiv.

In orĭ ce cas nu se póte imputa architectuluĭ întrebuințarea cimentuluĭ, cu care s'a îmbrăcat piatra cioplită a acestuĭ soclu. Acéstă întrebuințare a fost făcută fără nicĭ un ordin de serviciŭ, pe care l'ar fi dat architectul.

Făcut, redactat și încheiat la Iașĭ, în 12 Iulie 1890.

ruï existenţă era în pericol, am întrebat pe d. Lecomte pentru a vedea părerea sa, şi aci cazul era cu mult maï grav fiind un turn cu o boltă pe dedesubt tocmaï la partea cea maï degradată, şi Lecomte îmï respunde printr'o scrisóre din Paris de la 14 Aprilie 1886 că : „pour la tour de Golia dont „vous me parlez, j'éstime que c'est une affaire délicate. *La re- „prise en sous œuvre est dangereuse*, car on ne sait jamais ce „qui s'est passé dans de vieilles maçonneries, et les surprises, „peuvent être couteuses et désagreables pour tout le monde.“

Cu tot sfatul puţin încurajator al d-luï Lecomte, am căutat însă a restaura turnul, consolidînd bucată cu bucată în aşa chip, că partea cea maï periculósă a fost terminată; şi acésta neapărat căutînd a păstra cît maï mult din clădirea veche.

Dacă însă n'aşi fi avut însărcinarea directă asupra acesteï lucrărï, şi mi s'ar fi zis de către superiorul meŭ, că vom avea a schimba tóte pietrele din turnul Golia pentru a le înlocui cu altele; vom schimba felul aşezăreï pietrelor; vom suprima contraforţiï; vom înălţa arcul de la intrare şi vom mări secţiunea turnuluï făcêndu-l maï larg; cu un aşa sistem de restaurare 'mï ar fi fost cu neputinţă a 'l putea repara; căcï ar fi fost o absurditate a încerca o reparaţie pe picióre, cînd din acéstă reparaţie nu maï remîne nimic din vechiŭ într'însul. Atuncï, dacă m'ar fi întrebat în ce stare sunt zidurile pentru a suporta o asemenea transformare, aş fi zis că zidăria e în aşa stare că nu se maï póte repara. In astfel de condiţiunï, cel maï simplu lucru este a se da jos clădirea şi a o reface, scăpînd de pericolul de a lucra pe dedesubt; *dar acésta e o barbarie.*

Iată în ce chip mi se punea problema de d. Lecomte la sf. Niculae, şi în vederea acestuï fel de restaurare respundeam că dacă e vorba să se înlocuiască fie care bucată schimbînd chiar dimensiunile clădireï, atuncï ea e în aşa stare că nu se póte păstra, căcï zidurile sunt stricate şi nu pot rezista la o asemenea lucrare.

Iată cum stă chestiunea sfîntuluï Niculae. Dar din conţinutul raportuluï d-luï Révoil, orï cine vede că d. Lecomte 'şï are sistemul sĕŭ de a se da la o parte cînd este vorba de respundere şi aruncă asupra altora vina. Acésta nu este demn de un om care se respectă. Orï cît ar căuta să scape de respundere, distrugerea a treï monumente ale ţereï este o barbarie neertată; căcï cu dînsele se şterge amintirea măreţelor figurï care le aŭ creat, şi se pierde şirul neîntrerupt al istorieï arteï. Rezidirea unuï monument vechiŭ e o cheltuială zadarnică, el nu póte avea interesul clădireï adevĕrate; căcï nu se póte nicï odată imita felul ciopliréï, al aşezăreï materialuluï vechiŭ, în fine se pierd tóte detaliile care formézǎ originalitatea clădireï şi a epoceï în care a fost construită.

D. Révoil ne consolézǎ spuind că rezidind sf. Niculae, *singurul* care merită a trece la posteritate ca un suvenir al domnieï luï Ştefan-cel-Mare: guvernul romîn care a restaurat Curtea de Argeş şi Treï-Ierarchï, va perpetua astfel *cele trei timpurï ale artei religióse în Romînia.*

Slabă şi neadevĕrată mîngîere! Dar memoria luï Ştefan-cel-Mare nu se va păstra prin rezidirea uneï bisericï dărîmată, Ştefan-cel-Mare va trăi prin nenumĕratele sale monumente împrăştiate pe tot pămîntul Moldoveï. Piatra, Dorohoï, Botoşanï, Voroneţ şi multe altele, perpetuiază numele ziditoruluï lor. De patru vécurï aceste clădirï înfruntă asprimea vremurilor, cutremurile, focurile şi batjocurile reparatorilor şi astădĭ se găseşte că nu maï aŭ dreptul la viaţă; că trebue să dispară pentru a fi refăcute, cînd ştiinţa şi buna credinţă ne spune să le păstrăm pentru istoria arteï şi pentru respectul ziditorilor lor.

Arta religiósă în Romînia nu se mărgineşte la cele treï tipurï: Curteï de Argeş, Treï-Ierarchï şi Sf. Niculae. Principalele tipurï nu sunt numaï singure acestea. Avem clădirï ca biserica Domnéscă din Curtea de Argeş cu mult maï veche şi fostul sf. Dumitru din Craiova [1]) care sunt tipurï cu totul deosebite de acestea, şi cînd d. Révoil ne vorbeşte astfel, arată că ceï care 'ï aŭ spus acestea nu cunosc arta romînă, şi că d-sa s'a înşelat cînd spune în raportul sĕŭ: „Nu putem decï de cît să propu- „nem ca să se aprobe pur şi simplu un proect care vĕdeşte din partea autoruluï sĕŭ o cunoştinţă adîncă a arteï religióse în Romînia.“

VI

Mitropolia din Tîrgovişte

In privinţa Mitropolieï din Tîrgovişte, critica se resumă asupra dărîmăriï. S'a zis că se putea păstra acéstă veche clădire, dacă s'ar fi căutat a se proceda conştiincios, mărginind restaurarea la cea ce trebuia numaï să se facă pentru o clădire simplă ca acésta; dar nu să se dea jos pentru a o reface în

VI

Raport despre Mitropolia din Tĕrgovişte

La 9 Iulie 1890, însoţit de d. Lecomte du Nouy, architectul monumentelor istorice din Romînia, ne-am dus la Tîrgovişte, pentru a visita părţile încă nedărîmate ale Mitropolieï din acest oraş.

Se ştie că acest monument se compune din două părţï: cea maï veche, cu intrăririle sale laterale, se suie pînă la începutul seculuï XVI şi formézǎ o biserică complectă, căreia cam vr'o sută de anï după aceea, i s'a adăogat un fel de tindă mare, rezemată de faţada sa. Acestea sunt două construcţiunï cu totul deosebite, ridicate sub douï Domnï diferiţï.

Studiasem la început, cu ajutorul fotografielor şi al copielor, starea actuală, dispoziţiunea generală a acestuï edificiŭ, şi ne putusem da séma de modul sĕŭ de construcţiune.

Una din aceste fotografiï arată într'adevĕr întrégă biserică înainte de începerea dărîmăreï sale. Ea represintă cele 7 turle ale sale în picióre; se deosibesc fórte bine şi ciubucele şi forma învelişurilor. Tot aşa este şi cu archivoltele arcurilor împodobite cu dinţï ca de ferĕstrăŭ.

Copiï fórte esacte, cu dimensiunile lor scrise dau representarea fidelă a aceste Mitropoliï înainte de începerea lucrărilor.

Am putut aşa dar, la prima vedere a locurilor, să ne dăm sémă de însemnătatea architecturală, maï ales în ce privesce dimensiunile acestuï monument şi dispoziţiunea planuluï sĕŭ, carï justifică pe deplin reconstruirea sa, decisă de Guvernul romîn.

Prima nóstră observare a avut de obiect oportunitatea dărîmăreï săvîrşite de architect.

Pentru acest sfîrşit, după ce am consultat din noŭ la faţa loculuï fotografiele, am făcut inspecţiunea amănunţită a părţilor păstrate, adică a zidurilor şi a stîlpilor îndreptaţï, apróре de nivelul învelişuluï laturilor de jos şi a părţilor circulare, carï formézǎ extremitatea galeriilor transversale.

Judecînd din ceea ce a rămas, părţile superióre trebue să fi fost într'o stare fórte rea. Crăpăturï marï brăzdézǎ mijlocul absideï şi a arcurilor laterale, şi altele se vĕd şi pe maï multe părţï ale monumentuluï. Trebue să observăm că ceï patru stîlpï carï susţin turla centrală sunt construiţï din materialurï neregulate ca besă, legate cu mortar rĕŭ, ca şi întreg edificiul, de altmintrerï, zidit din cărămidă şi bolovanï.

In ast-fel de condiţiunï este greŭ de a putea face preste tot reparaţiunea temelieï şi lipiturï făcute cu pietre aruncate orisontal din distanţă în distanţă pentru a lega părţile desunite.

De altă parte nu este periculos a aşeza arcurï şi turle pe stîlpï de o soliditate îndoiósă. Dacă nu se vor înlătura aceştï patru stîlpï care suţineaŭ turla centrală, pentru a 'ï reclădi din zidărie bună de cărămidă aşezată rîndurï, rîndurï, saŭ din piatră cioplită ceea ce ar fi de preferit, atuncï nu ne espunem a vedea reînoindu-se maï tîrdiŭ neregulele care aŭ contribuit la ruina edificiuluï primitiv?

Ne putînd susţinea greutatea părţilor vechï care se rezimaŭ pe dînşiï, aceştï stîlpï, dacă s'ar păstra, ar putea eï să resiste maï mult sub greutatea noueï zidirï? Acésta n'are trebuinţă de discutat.

Am constatat de asemenea starea cea rea a stîlpilor de cărămidă şi de piatră porósă a părţiï dinaintea monumentuluï. Eï sunt mişcaţï din temelie din causa golurilor lăsata de ghisdurile de lemn, care aŭ putrezit. Maï mult, unghiul Nord-Vest al acestuï fel de tindă este strîmb cu maï mult de 10 cm.

Architectul a oprit dărîmarea la nivelul zidurilor, pe care spera să le păstreze, cel puţin în parte, prin ajutorul reparaţiunilor şi al legăturilor.

In acéstă stare decï credem că architectul nu putea păstra părţile pe care le a dărîmat; că de altă parte dînsul a lucrat înţelepteşte săvîrşind acéstă dărîmare, pentru a evita cele maï seriósе accidente.

[1]) Vedĭ No. 7 pag. 148 şi No. 8 pag. 160. — Anul I.

urmă altfel de cum era și cu cheltuelĭ costisitóre pentru stat. S'a maĭ zis că s'a dat jos părțĭ sănătóse, și la tóte acestea d. Révoil respunde că din examinarea părților care aŭ maĭ remas ne dărîmate, a dedus că părțile superióre trebue să fi fost cu mult maĭ stricate. Apoĭ conchide spuind că: „în acéstă stare „decĭ credem că architectul nu putea păstra părțile pe care „le a dărîmat.“ Și aicĭ ca peste tot d. Révoil ne vorbeşte despre lucrările care aŭ dispărut, spuind că bine s'a făcut de s'aŭ dărîmat. Orĭ cine însă póte vedea că dărîmarea e un sistem ce s'a practicat la tóte clădirile care aŭ avut nenorocirea să fie destinate pentru restaurare. De la început examinînd lucrările nu vedem de cît transformărĭ, dărîmărĭ și înlocuirĭ a unor părțĭ întregĭ a clădireĭ prin lucrărĭ de alt gen, care denatureză caracterul monumentuluĭ; tóte acestea formeză un sistem pe care d. Révoil se încércă a 'l apăra. Dar crăpăturile de care vorbeşte d. Révoil că se aflaŭ la altar sunt la tóte clădirile nóstre. In așa stare sunt tóte, și dacă ne am lua după acéstă indicațiune pentru a deduce în ce stare e restul, ar trebui să dăm jos tóte bisericele nóstre, ca apoĭ să chibzuim asupra lor cum ar trebui refăcute: cu aur cu mozaic, cu florĭ pe învelitorĭ și cu tóte invențiunile pe care le am vĕzut maĭ sus.

Dar d. Révoil o dată intrat pe calea contrazicerilor, trebuia să mérgă înainte: și a mers pînă 'șĭ a călcat însușĭ adevĕratele principiĭ de restaurare, nesocotind chiar raportul savanților architecțĭ Viollet-le-Duc și de Baudot.

VII

Sfîntu Dumitru din Craiova

D. Révoil, în raportul sĕŭ asupra acesteĭ bisericĭ, spune că din examinarea fotografiilor a constatat că ea nu s'ar fi putut întări lucrîndu-se pe dedesubt; căcĭ acésta ar fi fost o lucrare costisitóre și periculósă. Atuncĭ dar întrebăm pe d. Révoil: cum de a fost dĕrîmată pînă jos o clădire, s'a lucrat pe dînsa, s'a putut desface diferitele părțĭ care o constituiaŭ în întregimea sa, și care 'ĭ făceaŭ echilibrul, s'a putut zic face o așa operațiune pe dînsa, și clădirea acésta nu se putea consolida pentru a fi păstrată în starea sa?

Și cînd e vorba de a o reface, d. Révoil spune că în noul proect s'a suprimat contraforțiĭ pentru că n'aveaŭ nicĭ o utilitate și întrerupeaŭ arcaturele. Dar asemenea contraforțĭ inutilĭ maĭ sunt și la Treĭ-Ierarchĭ. De ce nu s'aŭ suprimat óre și aci?

Acesta e respectul trecutuluĭ la care ne îndemna d. Révoil cu stăruință în scrisórea sa; ceva maĭ mult: acestea sunt principiile din însușĭ raportul sĕŭ cînd zice că a restaura un monument însemnéză a 'ĭ reda forma sa primitivă?

Dar d. Révoil ne maĭ spune că: „d. Lecomte în noul sĕŭ „proiect nu s'a mărginit la o reproducțiune servilă. Dînsul s'a „inspirat din planul primitiv și a adăogat la el îmbunătățirĭ „și disposițiunĭ potrivite cu nouele usurĭ ale cultuluĭ.“ Iată că d. Révoil ne spune că refăcêndu-se sf. Dumitru, d. Lecomte face o clădire nouĕ, că s'a inspirat numaĭ de la cea veche fără a se mărgini la o reproducție servilă; și cînd ne gîndim că d. Révoil de altă dată spunea lucrurĭ atît de raționale, atît de juste și adevĕrate cînd zicea: „să nu se modifice nimic, să nu se „atingă nimic, să se consolideze înainte de tóte . . . . cu un „cuvînt să se copieze cu servilitate!“

Și maĭ la urmă citéză cîte-va rîndurĭ dintr'o scrisóre a nóstră cu data de la 19 Maiŭ 1886, pe care zice că am trimis'o d-luĭ Lecomte în termeniĭ următorĭ: „Am vĕdut, orĭ maĭ bine „revĕdut biserica din Craiova: ea este fórte stricată; și este „aprópe cu neputință de a păstra măcar o cărămidă din ea, „trebue a o reface cu desăvîrșire.“

Și d. Révoil citînd aceste cuvinte din scrisórea nóstră, prin care arătam că biserica era atît de stricată că nu se putea păstra nicĭ o cărămidă dintr'însa, le dă ca o probă că biserica *trebuia dărîmată.*

Mărturisim că nu ne așteptam din partea d-luĭ Révoil să mérgă pînă a schimba sensul cuvintelor nóstre. Dar noĭ cînd am scris scrisórea nu ne dam părerea dacă biserica trebue restaurată saŭ nu, ci constatam starea eĭ de dărăpănare. De asemenea critica ce s'a făcut asupra sfîntuluĭ Dumitru era în sensul că *de ce s'a dărîmat o ruină, iar nu că am fi susținut că era în stare bună.* Lucrurile sunt scrise, și ca probă estragem aci maĭ jos un pasagiŭ din memoriul nostru din anul trecut, și din care se vede acesta. Iată-l:

„O ruină imposantă se ridică pe malul Jiuluĭ în capitala ba„nilor Olteniei. Trecuse secole peste dînsa: uniĭ maĭ bunĭ, alțiĭ „maĭ reĭ; dar ea rezistase și trăia înfășurată în armonia poe„tică căpătată cu timpul. De mult nu se atinsese nimenĭ de „dînsa. Ne am găsit noĭ maĭ pricepuțĭ. Sub cuvînt de restau„rare a fost dată jos, pentru a se zidi în locul eĭ alta ca cea de

In ceea ce privește terminarea acesteĭ lucrărĭ, adăogăm, că trebue să i se lase tótă libertatea de acțiune, că după nouĕ sondagiĭ cu esperiența și cu știința sa, să pótă lua în acéstă privință o hotărîre pentru apărarea respundereĭ sale profesionale și pentru a asigura trăinicia reconstruireĭ proiectate, care i s'a încredințat.

Terminînd acéstă primă parte a inspecțiuneĭ nóstre, ne am ocupat cu examinarea programuluĭ de reconstrucțiune dresat de d. Lecomte du Nouy.

Aci se presintă o cestiune destul de seriósă. Se cuvine în acéstă reconstruire a Mitropolieĭ din Tîrgoviște a se reproduce partea care a fost alăturată în urmă la edificiul primitiv?

Nu credem, și iată pentru care cuvinte:

1) Pentru că nu găsim în disposițiunea sa architecturală nimic, care să merite acéstă conservare; alt inconvenient ar fi că s'ar acoperi o fațadă interesantă, care ar fi ascunsă de acéstă anexă;

2) Pentru că ar trebui să se acopere bine acest fel de tindă mare, și prin acésta s'ar face iarășĭ un acoperiș înalt, ce de sigur ar strica efectul general al planuluĭ primitiv, care în sine este complect. Credem decĭ că ar fi cel puțin o cheltuială cu totul nefolositóre, și socotim că ea se póte înțelepțește înlătura, mărginindu-se la restabilirea acesteĭ Mitropoliĭ, așa cum a fost ridicată la începutul seculuĭ XVI.

Architectul are în mînele sale copiĭ conștiinciόse și fotografiĭ precise; dînsul va reclădi cu fidelitate edificiŭ vechiŭ, avînd grija de a îmbunătăți modul de construcțiune, ca astfel să asigure conservarea sa. Programul ce ne a fost înfățișat de d. Lecomte du Nouy, modificat prin suprimarea anexeĭ menționate, ne-a părut că îndeplineşte în tot acest scop.

In resumat dărîmarea Mitropolieĭ din Tîrgoviște ne-a părut pe deplin justificată de seriósele neorînduelĭ, ce am observat în părțile care se află astădĭ nedărîmate. Ele daŭ o desmințire formală asigurăriĭ ce ni s'a făcut zicîndu-se că acum treĭ anĭ: *visitîndu-se acest monument nu s'aŭ observat de cît micĭ crăpăturĭ la mijlocul arcurilor și la bolte și că starea construcțiuneĭ la acéstă epocă se constatase perfectă și excelentă.* Crăpăturile și spintecăturile adîncĭ, pe care le am vĕzut sunt fórte vechĭ și nu sunt în nicĭ un fel urmările dărîmăriĭ.

Socotim de asemenea reconstruirea acesteĭ Mitropoliĭ folositóre din tóte punctele de vedere, pentru motivele pe care le am enunțat maĭ sus, menținînd suprimarea corpuluĭ dinainte care o precede.

Acésta este raportul nostru redactat și încheiat la Tîrgoviște, în 9 Iulie 1890.

VII

Raportul despre biserica sfîntu Dumitru din Craiova.

Misiunea nóstră cu privire la acéstă biserică n'avea alt scop decît de a ne asigura prin mijlocul documentelor puse la îndemîna nóstră, că dărămarea eĭ a fost de neapĕrată trebuință.

Am esaminat așa dar și fotografiile și desenurile fórte precise, carĭ ne-aŭ fost procurate de către d. architect Lecomte du Noüy. Architectul ne-a esplicat în acelașĭ timp situațiunea topografică a acestuĭ monument și ne-a făcut să înțelegem neorînduelile seriόse, la cari ar fi dat nascere o alunecare a edificiuluĭ, care s'ar fi putut surpa în strada jósă, pe care o domina.

Am studiat așa dar cu cea mai mare grije aceste fotografiĭ și desenuri.

Ele ne-aŭ permis a constata, că prefacerile temeliilor n'ar fi fost de ajuns și ar fi fost o lucrare pe atît de costisitóre, pe cît și de grea și de periculósă.

Acest monument de altminteri n'avea alt ce-va însemnat decît proporțiunile sale. Ca stil nu se deosibia decît prin două particularități: prima relativ la disposițiunea cărămidilor, a doua la sistemul arcaturilor zidurilor sale exterióre.

„pe vremea luĭ Mateiŭ Basarab, care să seme ca douĕ picăturĭ „de apă cu cea d'intîiŭ. Dar óre, dacă ne a venit gustul a avea „o biserică ca a luĭ Mateiŭ Basarab, nu se maĭ găsea un po„gon de pămînt în reslăţita nóstră Craiovă, pentru a zidi şi „lăsa astfel, pentru istoria arteĭ dreptul de traiŭ al celeĭ vechĭ?“

Scrisórea de maĭ sus arată acelaşĭ lucru, căcĭ cînd scrieam că biserica e atît de stricată în cît ar fi cu neputinţă a păstra o cărămidă, ***în cît trebue refăcută***, bine înţeles respundeam la problema pusă de d. Lecomte, adică : ***cînd cine-va ar vrea să o restaureze*** : căcĭ ea era în aşa stare că dacă aĭ vrea să o restaurezĭ nu va maĭ remînea nicĭ cărămidă. In acest caz, cînd cine-va voeşte a fi conştiincios, clădirea nu se dărîma pentru a se restaura, ci se conservă :

Dar a merge şi a deduce că biserica trebuia dărîmată pentru că am constatat, că, cînd cine-va ar vrea să o restaureze n'ar putea păstra nimic dintr'însa — acésta este ca să mĕ esprim cu termeniĭ d-luĭ Révoil : o concluziune ***„perfidă“***.

VII

Am respuns aci numai la punctele din raportul d-luĭ Révoil, fără a ne maĭ întinde asupra celor-l'alte batjocurĭ aduse monumentelor; care aŭ avut cruda sórtă de a fi supuse restaurărilor, căcĭ din aceste puncte chiar se dovedeşte că d. Révoil a apărat o causă nedréptă ; am analizat punct cu punct fie care cestiune cercetînd cu deamănuntul partea istorică, archiologică şi artistică ; şi am arătat cu probe că d. Révoil n'a fost un arbitru conştiincios, după cum 'ĭ place d-sale a spune, în scrisórea sa către d. ministru de Culte ; nicĭ n'a fost sincer în părerile sale după cum se cerea să fie un om de ştiinţă ; şi că n'a căutat de cît cu reverenţă a complace persónelor care l'aŭ adus pentru a apăra pe un confrate francez.

D. Révoil póte ar spune că cerîndu-i-se a se pronunţa asupra unor lucrărĭ terminate, şi asupra cărora nu maĭ e chip de îndreptare; că părerea sa cînd 'şĭ ar fi dat'o conştiincios n'ar fi avut de cît resultatul de a ne încredinţa că am făcut rĕŭ cele ce s'aŭ făcut ; dar că ea n'ar fi îndreptat întru nimic denaturările aduse monumentelor, şi nicĭ n'ar fi pus pe picióre regretatele bisericĭ ale luĭ Ştefan-cel-Mare, Neagoe şi Mateĭ Basarab. Am fi fost póte maĭ blînzĭ cu d. Révoil dacă ar fi numaĭ acésta, şi dacă s'ar fi mărginit a 'şĭ îndeplini sarcina sa de om de ştiinţă : orĭ care ar fi fost părerile sale ; dar d-sa a făcut maĭ mult de cît atîta. Viind în ţară 'şĭ a uitat de înalta sa misiune de arbitru şi s'a dat de partea destructorilor şi a falşificatorilor de monumente, căcĭ am vĕdut cum 'şĭ a pus în joc reputaţia sa, apărînd cele maĭ vĕdite batjocurĭ aduse monumentelor, şi spuind lucrurĭ care sunt contra principiilor sale şi a părerilor bărbaţilor integriĭ care aŭ fost consultaţĭ la început. D. Révoil a mers cu apărarea pînă a acoperi cu semnătura sa grave necorectitudinĭ şi a ne da de temeiŭ onórea unuĭ om care nu pune nicĭ un preţ pe dînsa ; iar pe de altă parte exprimîndu-se la adresa nóstră cum nu 'ĭ s'ar fi cuvenit unuĭ arbitru să facă. Iată de ce nu putem fi indulgenţĭ cu d. Révoil — pentru acest savant al Franţeĭ, care a lăsat la graniţă bunele tradiţiunĭ ale ţăreĭ pe care o ilustréză. Nu vom căuta a convinge pe d. Révoil de sinceritatea lupteĭ nóstre, căcĭ acésta nu'l priveşte pe d-sa ; pe cînd însă d-sa ne a bănuit buna nóstră credinţă, noĭ am probat că raportul sĕŭ e ***„perfid“***.

Cînd am respîndit trista ştire că monumentele ţăreĭ se batjocoresc şi servesc de specule nedemne, credem că printre ceĭ cărora le stă în mînă putinţa de a face bine, vom găsi sprijin, şi se vor sili a pune frîŭ barbariilor neertate ce se comit cu monumentele istorice ; dar în urmă am vĕdut că am fost înşelat, căcĭ dînşiĭ cu îndărătnicie abuzéză de posiţia lor sprijinind risipile şi vandalismele pe care nicĭ barbariĭ nu le aŭ făcut în ţara acésta.

De la începutul aceste campaniĭ s'a vĕzut cîtă stăruinţă aŭ pus amiciĭ vandalismelor ca să apere nenorocitul sistem de restaurărĭ. Sforţările lor arată că-s neputincioşĭ ; şi cu cît vor desfăşura maĭ multă putere, nu vor reuşi, căcĭ mijlócele de care uséză le trădéză scopul. Apărăm o cauză sfîntă şi orĭ cîte greutăţĭ am întîmpina, nimic nu ne va împedica de a apăra cu aceiaşĭ căldură monumentele străbune. Vom duce înainte lupta adresîndu-ne opiniuneĭ publice şi tarĭ în convingerile nóstre sperăm că şi ceĭ maĭ îndărătnicĭ vor vedea şi dînşiĭ : că nu cu rapórte *„à la Révoil“* vor cîştiga cauza; căcĭ dreptatea cu noĭ este — şi nimenĭ nu ne o póte lua.

IX

Judecînd cu nepărtinire mişcarea întreprinsă de cîţĭ-va tinerĭ architecţĭ, orĭ cine 'şĭ ar zice : de ce atîta luptă şi atîta frămîntare pentru apărarea monumentelor istorice în starea

---

După ce am făcut aceste observaţiuni, ne remînea să exmaminăm noul proiect presentat de d. Lecomte du Noüy.

In acest studiŭ architectul a suprimat cu drept cuvînt zidurile sprijinitóre : adaos posterior la edificiul primitiv. Acest adaos, de altmінterĭ nu era de nicĭ un folos, pentru că nu sprijinea şi nu susţinea nimic ; maĭ mult încă, întreruperea arcaturile într'un chip neregulat.

In faţa miceĭ însemnătăţĭ a vecheĭ clădirĭ, din punctul de vedere architectural, d. Lecomte du Noüy, în noul sĕŭ proiect, nu s'a mărginit la o reproducţiune servilă. Dînsul s'a inspirat din planul primitiv şi a adăogat la el îmbunătăţirĭ şi dispoziţinnĭ potrivite cu nouele usurĭ ale cultuluĭ.

Faţadele proiectuluĭ sĕŭ reamintesc vechia disposiţiune şi aŭ un caracter măreţ în simplitatea lor severă. Ele reproduc exact vechia disposiţiune a cărămizilor care este un element decorativ fórte original. Invelişurile sunt de asemene fórte bine înţelese. Nu putem de cît să aprobăm acest studiŭ.

Am credut totuşĭ că trebue să observăm architectuluĭ că ar fi nemerit să înmulţéscă numĕrul şghéburilor pentru scurgerea apeĭ. Ast-fel precum sunt aşezate în proiect, ele ne par neîndestulătóre.

Nu putem termina fără a cita aicĭ, alegaţiunile, ce aŭ fost făcute în faţa nóstră, cu privire la dărîmarea acestuĭ monument.

Ele sunt justificarea acesteĭ lucrărĭ.

Biserica din Craiova a fost, ni s'a spus într'o stare fórte înaintată de ruină. Socotesc, cu tóte acestea, ni s'a maĭ zis, că se putea restaura fără a o dărîma.

Ne-am încredinţat de temeiul primeĭ părţĭ a acesteĭ aserţiunĭ şi de asemenea ne-am putut convinge că a doua parte a eĭ era maĭ mult decît contestabilă.

Să cităm încă un estras dintr'o scrisóre, adresată din Iaşĭ de fostul inspector al lucrărilor, către d. Lecomte du Noüy, la 19/31 Maiŭ 1886 :

„*Am vĕzut, orĭ maĭ bine revĕzut* (sic) *biserica din Craiova : ea este fórte dărăpănată ; şi este aprópe cu neputinţă de a păstra măcar o cărămidă din ea* (sic) ; *trebue a o reface cu desăvîrşire.*“

Aşa dar d. Lecomte du Noüy pe nedrept a fost învinovăţit din pricina acesteĭ dărîmărĭ. Ea este justificată chiar prin mărturisirea acelora, care 'l atacă astădĭ.

Făcut, redactat şi încheiat la Sinaia, în 15 Iulie 1890.

VIII

Raport despre Mitropolia din Bucureştĭ.

In urma dorinţeĭ esprimate de d. ministru al cultelor şi de către d-niĭ membri aĭ Comisiuneĭ monumentelor istorice, am inspectat, la 10 Iulie 1890, Mitropolia din Bucureştĭ.

Iată ce am constatat, în urma esaminăreĭ amĕnunţite a acestuĭ monument.

Ceea-ce ne-a impresionat maĭ întîiŭ, este starea de degradare în care se află temelia clădireĭ întregĭ şi diferitele ciubuce, carĭ încoronează zidurile şi absida.

Sistemul scurgereĭ apelor produce un efect foarte neplăcut, ar fi nemerit a se suprima burlanele de scurgere actuale şi a se stabili sghiaburĭ, care să domine circuitul întreg al ciubucelor acesteĭ bisericĭ.

Ni s'a părut de asemenea că ar fi nemerit să se strice tinda, care ar fi maĭ la locul sĕŭ ca faţadă la un hotel privat decît în faţa unuĭ monument religios. In orĭ-ce cas, dacă această tindă ar trebui păstrată, s'ar cuveni să fie închisă într'alt-fel iar nu numaĭ cu ferestre de lemn şi cu geamurĭ.

Inăuntru ar trebui să se dreagă pardoseala şi maĭ ales să se organiseze un sistem de calorifer, care ar permite suprimarea neapărată a sobelor, ce necinstesc interiorul acesteĭ Mitropoliĭ, atît prin forma cît şi prin esecutarea lor grosolană.

de față, cînd nicĭ turciĭ nicĭ tătariĭ de altă dată, nu pradă, nicĭ nu jefuesc țara. Așa e — saŭ dus turciĭ, s'aŭ dus tătariĭ; dar ele sunt maĭ de plîns astădĭ ca orĭ cînd, căcĭ ele sunt spoite și schilodite din mîna restauratorilor — cînd aŭ avut norocirea să scape de casmaua legendară a dărămătorilor. Cu restaurările de astădĭ se șterg părțile caracteristice ale monumentuluĭ, se duc probele care ne arătaŭ epoca și chipul cum înțelegeaŭ arta ceĭ care aŭ creat clădirea. Distrugêndu-se clădirea, se șterge o mărturie a timpuluĭ trecut, se aduce atingere istorieĭ arteĭ și figureĭ eroului pe care o admiram prin clădirea ce ne a lăsat. De secole aceste monumente staŭ nemișcate, purtînd cu falā numele glorioșilor domnĭ care le aŭ zidit, înfruntînd vécurĭ de urgiĭ și vremurĭ rele, focurĭ și cutremure, și astădĭ spre rușinea țăreĭ, sub cuvînt de restaurare li se aduce cea maĭ mare batjocură, ștergînd urmele uneĭ arte naționale și numele ziditorilor lor.

Ele acoper remășițele iluștrilor domnĭ aĭ țăreĭ; respectul și buna credință trebuia să ne împedice a le atinge saŭ a aduce vr'o schimbare în felul cum și le a închipuit creatorul lor. Să ne încordăm puterile pentru a le păstra și întări; să le dăm starea lor primitivă uzînd de tóte mijlócele pe care ni le procură știința modernă, și atuncĭ cînd ele din mîna nóstră vor renaște în adevĕrata lor formă, să fim mîndri că am redat arteĭ comorile sale, și némuluĭ odórele străbune. A restaura un monument nu însemnéză a 'l face maĭ frumos de cît era; ci al întări, a 'ĭ da viață, a 'l readuce în starea sa primitivă dînduĭ forma, culórea, și acésta numaĭ în părțile unde lipsesc; iată sarcina restauratoruluĭ. De asemenea, a reproduce un monument în locul altuia vechiŭ este o falsificare adusă istorieĭ arteĭ, căcĭ nu 'ĭ se póte reda chipul și caracterul sĕŭ adevĕrat; iată de ce trebue să se împedice slăbiciunea unor muritorĭ de a se atinge de monumentele țăreĭ, ele trebuesc păstrate cu sfințenie, și numaĭ după lungĭ cercetărĭ, și după un studiŭ îndelungat să se întreprindă restaurarea lor. Numaĭ astfel vom fi sigurĭ că sacrificiile statuluĭ nu vor servi pentru a denatura monumentele maĭ rĕŭ de cît în timpiĭ trecuțĭ. Dar în starea de față, cu graba ce se pune pentru a se da banĭ numaĭ, fără a se face studiile archeologice și istorice aprofundate ce cer asemenea lucrărĭ, facem o greșală neertată, și vom avea regretul de fi șters cu buretele multe din caracterele arteĭ romîne. Dacă astădĭ nu se vor lua mĕsurĭ seriose, deșteptarea va fi prea tîrziŭ. Atuncĭ vom vedea că în dorința nóstră de înfrumusețărĭ în loc de a face maĭ bine clădirĭ nouĭ: cu marĭ cheltuelĭ am stricat pe cele vechĭ — acestea sunt vandalisme.

Contra acestor barbariĭ s'aŭ ridicat cu toțiĭ artiștiĭ și prietiniĭ monumenteler înfierînd cu indignare pe batjocoritorĭ.

La noĭ archeologiĭ de profesiune saŭ amatoriĭ lipsesc. Puținĭ sunt ceĭ care pricep farmecul uneĭ clădirĭ istorice, în cît nu trebue să ne mirăm cînd vedem că persóne înalte, ómenĭ inteligențĭ de altfel, staŭ indiferențĭ — cînd nu sprijină chiar eĭ însușĭ batjocorirea monumentelor; cînd sub ochiĭ lor dispar părțĭ interesante ale edificielor vechĭ sub cuvînt de restaurare.

Numaĭ în deșteptarea publiculuĭ e mîntuirea, numaĭ cînd dînsul se va pătrunde de înalta cauză ce apărăm, cînd va pricepe interesul suvenirilor istorice, atuncĭ monumentele vor avea o sórtă maĭ bună; căcĭ dînsul cu putere va distruge mîna care atinge monumentele, ca și brațul care 'l apără.

Printre mĕsurile de îndreptare propuse e și legea pentru conservarea monumentelor istorice. De anĭ acéstă salutară lege zace prin secțiunile corpurilor legiuitóre, și nimenĭ nu se gîndește a o vota de și ea ar pune frîŭ multor risipĭ; iar pe de altă parte se pun tóte stăruințele pentru acordarea de milióne, spre a face nouĭ barbariĭ, ștergînd urmele uneĭ arte naționale.

Óre baniĭ țăreĭ nu pot servi de cît la distrugerea suvenirilor istorice? De cînd romînĭ vĕ lăsațĭ ca odórele strĕbune să fie schilodite, mormintele domnilor profanate, și clădirile vechĭ batjocorite astădĭ, maĭ rĕŭ ca în vremurile de restriște a națiuneĭ romîne. De ce se schimbă și se șterg urmele uneĭ arte naționale, orĭ cum ar fi ea?

Distrugerea și spoirea monumentelor sunt fapte de barbarĭ; iar reclădirea lor e o cheltuială zadarnică, căcĭ le lipsește pecetia adevĕruluĭ, — ele sunt cel mult o plagiatură, fără interes pentru istoria arteĭ.

Iată pentru ce îndemnăm cu stăruință să se vegheze pentru păstrarea monumentelor istorice, și pentru restaurarea în adevĕrata lor formă.

N. Gabrielescu.

Picturile ar trebui curățite, și pentru a le putea vedea cu puțina lumină care intră în acest edificiŭ, s'ar putea înconjura figurile acesteĭ decorațiunĭ religióse cu un fund de aur. Ast-fel s'ar obține o creștere de lumină, care ar permite să se vază maĭ bine.

De asemenea s'ar cuveni să se escludă din mobilier maĭ multe obiecte streine, și să se curețe pictura și poleiala Iconostasuluĭ, pentru a-ĭ reînsufleți tonurile cenușiŭ, alb și aurit.

Altarul este fórte întunecos, așa că nu se maĭ vĕd picturile sale. Acest loc sfînt ar trebui să fie restaurat. Și aci semnalăm asemenea o sobă, care nu este cîtușĭ de puțin la locul eĭ.

Ar trebui de asemenea să se acopere dosul Iconostasuluĭ, cel puțin cu o stofă, care să ascunză lemnăria, și să fie mutat, așezîndu-se la mijlocul stîlpuluĭ de care se află acum fixat.

Făcut, redactat și încheiat la Bucureștĭ în 10 Iulie 1890.

IX

Raport despre biserica Stavropoleos din Bucureștĭ

Acéstă încîntătóre clădire religiósă, așezată în mijlocul Bucureștilor, nu putea cu tótă data recentă a construcțiuneĭ sale, să fie uitată din lista monumente'or istorice ale Romînieĭ.

Ea este, într'adevĕr, opera unuĭ architect interpret credincios al tradițiuneĭ.

Porticul acesteĭ bisericĭ este încîntător; picturile figurilor sunt în cea maĭ mare parte, reproducerea îndemînatică a iconografieĭ vechĭ; și, dacă n'ar fi imperfecțiunea ornamentăriĭ sale, s'ar putea zice că această bisericuță este un monument complect, ca plan, ca așezare architecturală și decorativă.

Am rĕspuns decĭ, cu cea maĭ mare grabă, la dorința ce ne-a esprimat Ministru al Cultelor, și am alcătuit acest raport asupra lucrărilor ce le reclamă atît conservarea cît și restaurarea aceseĭ bisericuțe. In urma maĭ multor visite la acest edifiiciŭ, iată ce am constatat și ce propunem:

1. Acoperișul acesteĭ bisericĭ este în stare rea. Ar trebui refăcut, avêndu-se grijă de a se asigura o bună scurgere a apelor, suprimînd burlanele actuale, carĭ necinstesc acest monumennt.

2. S'ar cădea să se reclădéscă iarășĭ pe basa sa turnul cel vechiŭ, care nu maĭ există acum. S'ar putea pentru acest sfîrșit, să se cerceteze în picturile vechĭ, dacă nu s'ar găsi ceva documente în această privință—lucrul este probabil—și să se încredințeze ast-fel. Dacă acoperămîntul acestuĭ turn nu era în formă bombată, conform cu forma adoptată în epoca construcțiuneĭ acestuĭ edificiŭ.

3. Tótă temelia acesteĭ bisericĭ trebue refăcută cu mortar, ca și maĭ înainte; columnele stricate, învelite de asemenea cu mortar, trebuiesc iarășĭ reparate

4. S'ar cădea asemenea să se drégă și pardoséla tindeĭ, soclul temelieĭ la fațada sa principală; să se restabiléscă legătura elegantă de lemn care împreună arcadele sale și să se refacă treptele carĭ conduc la tindă.

5. Ar fi de trebuință să se restaureze picturile din afară, păstrîndu-le formele lor arcaice și restabilind ornamentarea picturală care le încadréză.

6. Imprejurul acesteĭ clădirĭ ar trebui să se stabiléscă un fel de trotoir înclinat, așa în cît să o garanteze de umezélă; și să se înconjóre cu o îngrăditură, pentru a o pune la adăpost de orĭ-ce stricăciune.

Făcut, redactat și încheiat la *Bucureștĭ în 12 Iulie 1890.*

O ESCURSIUNE IN ROMANAȚI

—

Recic'a (Antina-Romula).

La o mică distanță spre Nord-Est de orașul Caracăl, se află satul *Recica*, așezat pe *vechile urme ale uneĭ cetățĭ dispărute*, probabil a uneĭ coloniĭ din timpul Romanilor, al căriĭ nume nu este încă hotărît de învĕțațĭ.

Uniĭ daŭ cu socotéla că aci a fost *Pinum* de odinióră, iar alțiĭ *Romula* din tabula luĭ Peutinger, iar și uniĭ ca și ceĭ-l'alțĭ pretind că locuitoriĭ din partea loculuĭ de aḑĭ, ar fi numind'o *Antina* cuvînt contras din *Antonia* s'aŭ *Antoniana*, după numele luĭ *Antoniu Caracal.*

Cunoștém și eŭ *Recica*, ca or care altul, care a pus mîna pe o carte de ale puținilor autorĭ, ce s'aŭ ocupat cu descrierea resturilor din clasica antichitate a Dacieĭ luĭ Traian, și atîta tot. Cît pentru dorința de a o vedea, cum nicĭ eŭ nu sunt vre-un arheolog, nicĭ *Recica* ver-o *Pompeiă* s'aŭ vre-un *Herculanum*,— fie și în miniatură,— nu mĕ gîndisem nicĭ odată că are să-mĭ vie.

Cu tóte acestea la 26 Maiŭ ce trecu, aflîndu-mĕ cu o afacere în Caracal, și pe de o parte, avînd cîte-va ore disponibile, iar pe de alta auzind de la niște cunoscuțĭ, că la *Recica* s'a dat de curînd peste lucrurĭ antice, hotărîiŭ ca să mĕ duc ca să le vĕd.

Pe lîngă fratele meŭ Tache, care voi să mĕ însoțească, maĭ adăogîndu-se și un amic din Caracal, d. Th. Gazan, luînd cu toțiĭ o birje de piață, apucarăm spre Recica.

In maĭ puțin de treĭ cuarturĭ de oră furăm în marginea satuluĭ dincoa de rîul *Tesluiu*, care cură spre răsărit ca să se verse în *Olt*.

Aci puturăm observa cele douĕ *drumurĭ împetrite romane*, care vin de la Dunăre, unul de la *Celeiul* de astăḑĭ, iar cel alt de la *Izlaz*, și se împreună la capul poduluĭ după *Tesluiu*.

Cel care vine la Islaz, trecînd pe marginea satuluĭ *Hotarani*, nu departe de Recica, este cel maĭ bine conservat, căcĭ puturăm merge cu trăsura pe dînsul maĭ mult de un chilometru, ca și pe un drum din ziua de azĭ.

Locuitoriĭ din partea loculuĭ cîțĭ puturăm întâlni și întreba, despre aceste drumurĭ, nu ne spuseră nimic, că ar fi drumurile luĭ *Traian*, mărginindu-se a ne spune, că se numesc «*drumurile de piatră*,» în tocmaĭ cum am avut ocaziunea să constat, în multe acte și documente vechĭ de a le multor moșiĭ, prin care *ele* trec, saŭ cărora servă de hotare.

Vĕzurăm că nemerisem într'o ḑi *nefastă*, era ḑi de *Marțĭ— de piază rea*, după credința poporuluĭ nostru și maĭ era și serbare— ultima ḑi din Rusaliĭ, și de bîlciŭ la Caracal, căcĭ prea puținĭ ómenĭ găsirăm în comună pe la casele lor — fiind dușĭ maĭ toțĭ la bîlciŭ.

Avurăm însă norocul să găsim acasă pe d. primar, gata altfel și d-luĭ să se urce în trăsură, ca să se ducă tot la bîlciŭ,— (iarmaroc).

Aflînd însă scopul visiteĭ nóstre, care la început îl cam contraria, acest domn, avu destulă delicateță ca să-șĭ amîne plecarea și tot-de-odată să ne serve și de *Ciceronele* nostru, începênd cu a ne arĕta maĭ întiiŭ, mica sa colecțiune de *vase casnice* de teracota, din care avu extrema bună-voință de a'mĭ oferi și mie gratis chiar, o mică *candelă*, și o bucată de piatră nelucrată încă, de carniolă— (Carniol strein).

Afară de cîte-va obiecte și monete de puțină valóre, și de un *sarcofag de piatră* așezat la o mică distanță de o fîntînă,— care este singurul monument ce a maĭ rĕmas Recică'ĭ, din trecutul eĭ,—nu maĭ aflarăm alt-ceva, ca vrednic de a fi remarcat, de cît o piatră funerară, de curînd descoperită de un țĕran în via sa.

După această piatră, copiarăm cu cea maĭ mare exactitate, următórea inscripțiune :

D. M.
AELGERMA
NVSVETER
VIXITANN^{I}S
L^{X}XAE^{L}G^{E}R
MANV^{S}D^{E}C
M^{V}N^{I}CIPI
FRATRI
B. M.

Care cred că se póte complecta ast-fel :

DIIS MANIBUS
AELIVS GERMANVS
VETERANVS VIXIT
ANNIS LXX AELIVS GER
MANUS DECVRIO
MVNICIPI
FRATRI
BENE MERENTI

Și se traduce în chipul următor :

«Sfinteĭ umbre a luĭ Aelius Germanus, veteranul care a trăit șapte-zecĭ de anĭ. Aelius Germanus, Decurionele Municipiuluĭ, frateluĭ sĕŭ celuĭ plin de merite».

Inscripțiunea, precum se vede, n'are nicĭ o lipsă, este complectă, și are pentru noĭ meritul, că ne arată importanța dispăruteĭ cetățĭ, care s'a bucurat de dreptul municipiuluĭ. Ar fi fost însă de un interes nespus de mare, dacă pe lîngă cuvêntul de *Municipiĭ*, ar fi fost adăogat și numele acestuĭ Municipiŭ cum s'a găsit pe alte inscripțiunĭ de la *Troesmis*, *Apulum* și altele.

Dar ce să facem? Decurionele nostru de acum opt-spre-zece vécurĭ póte nu s'a gîndit la noĭ. Și maĭ puțin încă și la aceia că, va veni o ḑi, cînd numele cetățeĭ sale va fi șters ca și dênsa după fața pămêntuluĭ, și că aflarea acestuĭ nume va fi o problemă de deslegat!

Zic problemă de deslegat, pentru că pînă astăḑĭ cel puțin n'am vĕzut vre-o inscripțiune, din cîte s'aŭ găsit la *Recica* și la *Caracal*, pre care să figureze numele acestuĭ Municipiŭ.

Pĕcat că, cînd a fost scósă din pămênt de țĕranĭ, acéstă piatră a fost spartă în treĭ bucățĭ (din greșală saŭ cu voință?) și mutilată în partea superióră, de unde lipsesc cele treĭ busturĭ ce eraŭ sculptate; adică, bustul veteranuluĭ la mijloc, și bustul a douĭ leĭ, embleama forțeĭ de ambele părțĭ.

Recomandaĭ,—(ce putém face maĭ mult?) inteligentuluĭ primar, grija ca s'o ia, s'o transporte la primărie, ca să se găséscă când cine-va ar voi să o vază.

Și maĭ norocos fuseiŭ, în vecinul sat *Hotăranĭ*, la maĭ puțin de un chilometru distanță de Recica, și care *Hotăranĭ* mi se păru că este situat pe acelésĭ *ruine* pe carĭ stă Recica. Alăturĭ cu *Hotăranĭ*, spre Sud-Est, trece *drumul de piatră* ce vine de la Islaz, pe marginea căruia se vĕd încă înșirate o multime de măgurĭ (movilă-tumulus), de sub care s'aŭ scos multe sarcofage. Să știe că Romaniĭ îșĭ avéŭ cimitirele pe marginea căilor publice.

La primarul din Hotăranĭ (iar primar, ce să le facĭ?) găsirăm maĭ multe obiecte aflate de țĕranĭ într'un sarcofag de piatră.

Aceste obiecte eraŭ : 1) Una pereche cerceĭ de aur cu bóbe de mărgăritar; 2) O brățară de o composiție sticlósă négră legată însă și împodobită cu aur, avênd la mijloc o corónă de aur; 3) Maĭ multe foĭ de aur fin, care nu eraŭ alta de cît frunzele uneĭ cununĭ de aur; și al 4) Douĕ inelușe de aur, unul avênd treĭ pieruzele, iar cel-l-alt cu o singură piatră rubinie purtînd douĕ rîndurĭ de litere microscopice frumos săpate. Pe rîndul d'întiiŭ să citește acest cuvênt «ΕΥΟΔΙ,» iar pe cel d'al douilea «ΑΚΑΚ», iar amîndouĕ.

ΕΥΟΔΙ
ΑΚΑΚ

Și forma ca și lucrătura acestor obiecte, nu sunt lipsite nicĭ de artă, nicĭ de gust. Ele tradéză o epocă în care arta bijuterieĭ nu era grosieră. Circonferința brățăreĭ și a inelelor atestă, că aceste giuvaerurĭ aŭ aparținut uneĭ copile de vêrstă între 10—12 anĭ.

La întrebările ce ne putem face, asupra adevĕratuluĭ înțeles al celor douĕ cuvinte elene : *Evodi* și *Acachi* saŭ Acachie cum și a cauzeĭ de se găsește limba grécă pe inelul uneĭ patriciane din Dacia luĭ Traian, etc. etc., maĭ multe rĕspunsurĭ se pot da, cu aceiașĭ șansă de probabilitate.

Așa de exemplu, asupra primeĭ chestiunĭ, se póte zice că, aceste vorbe după înțelesul lor literar nu însémnă, de cît *urarea duióasă a părinților*, pentru *bună călătorie a sufletuluĭ rĕposateĭ lor copile*, pe lumea cea-l-altă; căcĭ cuvêntul *evodi*, nu

este alt-ceva de cît călătorie bună, de la *ev*=bun, și odi=drum, cale; iar *acac*=*acachi*, de la *a*=«*in*» saŭ *ne* și *cachi*=rĕutatea vrea să zică *inocentă*, fără rĕutate—(ingenuă).—Așa le-am putea traduce astfel: »Călătorie bună — saŭ călătorie ușóră, înocent'o ; ceva maĭ poetică, de cît fie-țĭ țărîna ușóră din ḑiua de aḑĭ.

Se maĭ pot lua însă și în înțeles de nume propriĭ, căcĭ atît *Evodi*, *Evodios*, ca și *Acachie-Acachius*, aŭ figurat ca atari nume, ca și *Eudoxius*, Eudoxia, — Theodorius-Theodora etc. etc., probă despre acéstа istoria imperiuluĭ Roman de rĕsărit, în care vedem că a existat prin secolul al IV-lea un Acachius, iar prin al VI-lea un Evodius— ambiĭ ca episcopĭ.— Și așa s'ar putea admite că aceste cuvinte sunt numele rĕposateĭ, adică o *Evodia* din familia *Acachilor*, de origină póte grécă. Zic numaĭ «*póte*,» pentru că s'a putut să fie curat Romană și să nu se fi servit ómenĭ de limba grécă, de cît numaĭ pentru nevoia circonstanțială, putînd cu doue vorbe fórte scurte, să dea a înțelege o cugetare complectă cu înțeles larg.

Orĭ cum ar fi, mi se pare că acest inel, acestor vorbe după el, pot servi de un interesant studiŭ filologic și istoric, al căruĭ resultat póte că ar fi, *aflarea* cu óre-care probabilitate *a petrecereĭ acesteĭ familiĭ patriciane în Dacia veche*.

Maĭ toțĭ autoriĭ ciți aŭ scris despre antichitățile de la *Recica*, spun că locuitoriĭ din partea loculuĭ, daŭ dispăruteĭ cetățĭ numele de *Antina* Din tóte informațiunile ce le putuĭ culege de la ciți ómenĭ întîlniĭ, cu acestă ocasiune, faptul acesta nu îl putuĭ constata. Din contră tóte, rĕspunsurile ce mi s'aŭ dat mĕ făcură să cred că cea ce acești locuitorĭ numesc *antină*, nu este *locul* unde sunt urmele *Castrului*, căruia eĭ nu 'ĭ zic de cît numaĭ și numaĭ simplu *Cetate* ci *cărămida* pe care o scot din temeliele vechilor ziduri după acest loc, cu care cărămidă fac un comerciŭ fórte lucrativ, sub numele de *cărămidă de Antină*. Și pe cît 'mĭ deteră să pricep prin acest cuvênt eĭ înțeleg ceva *tare-indistructibil*.

Altfel, cărămida acésta este de patru orĭ aprópe, maĭ mare de cît o cărămidă de ale nóstre, și pe fie-care bucată se vede imprimat acest semn V póte fi numĕrul V Roman al legiuneĭ a cincea Macedonică.

Mărginindu-mĕ în rolul și competința mea de simplu raportor al celor ce am vĕzut și constatat la fața loculuĭ, trebue să maĭ adaog că *Recicaniĭ* ca și *Romănățeniĭ* în genere, aŭ un limbagiŭ propriŭ al lor în privința antichităților, în care limbagiŭ, abundă barbarisme de tot neamul cu totul necunoscute în restul Olteniеĭ. Astfel, învĕțaiŭ la Recica pe lîngă cuvêntul de *mladanetz* după alțiĭ *bladanetz* și pe turcescul *mangâr* plural *mangâri*, cu carĭ cuvinte a botezat acești *descendențĭ aĭ luĭ Caracala*, monetele și medaliile antice, între carĭ cele maĭ multe de a le *Antoninilor* și *Gordianus*, pe carĭ le găsesc și aḑĭ în mare numĕr.

Mulțimea acestor monete, a vaselor și altor unelte de casă; a cărămizilor, a olanelor; a statuelor și colónelor de piatră; a sarcofagelor și a monumentelor sepulcralĭ; și maĭ cu sémă, numĕrul cel mare al *pietrilor carniolă* săpate (camées, ce s'aŭ găsit și se maĭ găsesc încă la *Recica-Hotărani*, ne daŭ a înțelege că, însemnata cetate locuită de o populațiune numerósă opulentă și industriașă, a trebuit să fi fost trecută *prin foc* și *prin sabie* și populațiunea *eĭ* jefuită și masacrată! Și după ce va fi fost distrusă, ca să nu maĭ fie în stare de locuit și de resistență, a trebuit să fi fost abandonată în stare de ruină: de óre-ce, nicĭ un obiect,— nicĭ o piatră saŭ cărămidă posterióră *catastrofeĭ* nu s'a aflat, care să fi putut atesta de vr'o reconstruire a eĭ în urmă.

Tot ce s'a găsit în urma urgieĭ Dumnezeeștĭ, care o lovise și tot ce să maĭ găsește și pînă aḑĭ, fără deosebire, a fost și este roman, și numaĭ din timpul lor!

Astfel se adeverézâ odată maĭ mult, că barbariĭ carĭ aŭ cutreerat *Dacia veche* n'aŭ făcut de cît să distrugă, și după ce aŭ luat cu dênșiĭ, numaĭ ce le eraŭ maĭ de folos și se putea transporta cu înlesnire, s'aŭ tot dus maĭ departe, lăsînd în urmăle, numaĭ ruine—și pustiul.

Cam pe atuncĭ se vede că s'a născut proverbul nostru «*apa trece, pietrele rĕmîn*».

Din nenorocire, *la Recica*, nicĭ *piatră peste piatră*, n'a rămas!

Era se vede destinat, ca și cea ce valurile pustiitóre de barbarĭ nu putuseră duce cu ele, să piară maĭ tîrziŭ cu totul, chiar de mîna acelora ce eraŭ să se mîndréscă cu numele de Roman.

Părințiĭ ca și moșiĭ locuitorilor actualĭ din Recica-Hotarani, fericițĭ póte că pot locui în liniște, în niște mizerabile colibe, în loc de mărețe edificiĭ ale *arhi-străbunilor lor*, nu se maĭ gîndiră nicĭ la repararea vechilor locuințe, nicĭ la utilizarea materialuluĭ din ele;— ci, în lipsă de altă necesitate, socotindu-se destul de norocoșĭ că pot găsi mușteriĭ ca să le cumpere, se puseră cu furia ce naște dorința de cîștig pe dărîmarea complectă, a tot ce maĭ sta în picióre pe d'asupra pămîntuluĭ.

Și ast-fel, într'un mod inconscient și inocent, moștenitoriĭ gloriosuluĭ nume de Roman, terminară eĭ însă-șĭ în pace și creștinește, opera de distrugere începută de inimiciĭ neînpăcațĭ aĭ străbunilor lor!

Dar ce este și maĭ rĕŭ, este că nicĭ *strănepoțiĭ* din ḑiua de aḑĭ nu se lasă maĭ pre jos de moșiĭ și părințiĭ lor, căcĭ, acéstă operă de *vandalism creștinesc* urméză cu aceiași perseverență și liniște și astăḑĭ — ca și acum 50 de anĭ! Atît numaĭ, că astă-ḑĭ trebue sĕ ostenéscă maĭ mult,— să sape la o adîncime pînă la doĭ metri, ca să maĭ pótă scóte pietrile și cărămiḑile ce bruma a maĭ remas!

Văzurăm *Recica*, șanțurile acestor săpăturĭ; iar în *Hotărani*, movilele cele de curînd sparte. In cea maĭ mare din aceste movile, doue din patru sarcofage de piatră maĭ eraŭ pe loc, neputîndu-se transporta din cauza enormeĭ sale greutățĭ; iar unul maĭ mic 'l vĕzurăm servind de scăldătórea gîștelor și a rațelor conaculuĭ moșieĭ, — după ce ósele scheletelor aflate în ele, fuseseră împrăștiate în tóte părțile.

Ce desgustător spectacol, care ne făcu să ne credem pentru moment, într'o țară turcească, în fundul Asieĭ!!

Am spus de la început prin ce întîmplare venisem să vizitez *Recica*. Umblasem aprópe treĭ ore, pe urmele uneĭ cetățĭ, al căruĭ *nume antic*, nicĭ pînă astăḑĭ nu mi'l-a putut spune nimenĭ cu certitudine.

Fost-a óre Pinum? Fosta Romula? Și, saŭ unul, saŭ cealaltă, numitu-s'a *ea* vre-o dată și *Antonina-Antoniana* saŭ poate *Constantina*?

Eram tocmaĭ în momentul de a mĕ încerca să daŭ un rĕspuns, la tóte aceste întrebărĭ, cînd primind *România* și alte gazete din Bucureștĭ, citiĭ la *Ultime informațiunĭ* știrea că d-nul Hasdeŭ ținea o conferință înaintea Societățeĭ Academieĭ, tocmaĭ asupra cuvintelor *Antina și Romanati*.

Mărturisesc că acéstă știre, 'mĭ cam tăia pofta, cum zice proverbul, de a mĕ amesteca unde nu 'mĭ *ferbe óla*, și mĕ făcu să amîn pentru altă dată, dacă nu pentru tot-d'a-una, neînsemnatele mele *încercărĭ* asupra legendaruluĭ nume de *Antina* ce să dă dispărutuluĭ Municipu de la *Recica*.

Cum am maĭ spus maĭ sus n'aveam ilusiunĭ marĭ despre Recica, și cînd plecaiŭ s'o vĕd nu mĕ așteptam la vre-o surprisă înveselitóre.

Ce să zic acum, în urma aceste ĭ vizite de cîte-va ore?

Nimic de cît că mĕ aleseĭ cu aceastá tristă constatare adică; că la noĭ în țară, *locurile* pe unde se maĭ află cîte o rămășiță, cîte o urmă din *clasica epocă a Romanilor*, nu numaĭ că nu sunt maĭ băgate în seamă, și maĭ ocrotite astăḑĭ, de cum eraŭ pe timpul *neuitatuluĭ* călător și autor al *Istrianeĭ* de acum patru-zecĭ de anĭ, dar că cu tot lustrul ce ne dăm pentru ochiĭ lumeĭ civilisate, suntem vaĭ! suntem și maĭ orientalĭ, de cît atuncĭ!

Maĭ mult chiar de cît orientalĭ, căcĭ ceia ce'șĭ permiteaŭ cel puțin pe atuncĭ numaĭ cîte un ministru ca *M. Ghica* și cîte un învățat *Laurian*, *bătrînul Cesar Boliac* și alțiĭ, astăḑĭ 'șĭ permite cel din urmă sătean din Recica și Hotăranĭ, căcĭ încă o dată astăḑĭ țĕraniĭ sunt singurĭ exploratorĭ aĭ acestor locurĭ interesante.

Necontrolațĭ, și neînpedicațĭ de nicĭ o autoritate, acești bunĭ oamenĭ, vĕḑênd că, *mangâriĭ*, *mladanețiĭ* și *antinele* lor se caută, — li se plătesc cu bilete ipotecarĭ și chiar cu aur, după cu 'șĭ-aŭ făcut sonde (burghie de pămênt) regulate, s'aŭ pus pe scormonit pămîntul peste toată întinderea „vechiuluĭ oraș".

Și astfel într'un chip aproape sistematic, aŭ desvĕlit, tóte măgurele, aŭ violat tóte mormintele, aŭ întors tot pămîntul pe dos și tot ce aŭ putut găsi; monete, vase, inele, brățărĭ, lanțurĭ, cunune de aur, pietre săpate (camées) statue, sarcofage de piatră, de plumb, (mi s'a spus că unu ar fi fost de aur) tot cu un cuvînt, și care ar fi putut compune «un museŭ întreg», le-aŭ vîndut și le vînd adesea pe nimic la cine gă-

sesc și le ese maĭ întâiŭ înainte, — în marea daună cred a istorieĭ nóstre!

Pasionațĭ se vede peste măsură, de interesantele de altmintrelĭ, resturĭ prin fostele municipiĭ de peste Dunăre: *Troesmis* și *Tomis* am dat uneĭ complecte dar neertate «uitărĭ» pe cele de la noĭ de acasă, din Patria-mumă, fără să ne gîndim că o singură inscripțiune ca aceea cu «Evodi-Akaki bunăóră, saŭ alt-ceva analog, care însă ne-ar documenta aflarea străbunilor noștri pe pămîntul *Dacieĭ* și în urma luĭ *Galien*, saŭ a luĭ *Aurelian*, ar prețui maĭ mult de cît orĭ cîte morminte d'ale luĭ «Ovid, ca să confunde fără cheltuială multă de vorbe, «— pe toțĭ teoriștiĭ Roeslerianĭ — cu Hunfalvy în frunte, aĭ «necontinuităţeĭ elementuluĭ roman în Dacia veche!!»

Am ferma convingerea, acum, că după puțin timp încă, — după douĭ-treĭ anĭ cel mult, «în zadar vre-un archeolog — «vre-un membru al Academieĭ», saŭ vre-un simplu curios ca mine, îșĭ va maĭ da ostenéla ca să maĭ caute vre-o urmă veche din *Pinum* saŭ *Romula* — orĭ cum îĭ va plăcea — căcĭ nu va maĭ găsi de cît «găurile și mușuróiele lăsate de im-„provizațiĭ arheologĭ — scormonitorĭ de astădĭ — din Recica și „Hotăranĭ"!

Avea-vor aceste rîndurĭ norocul să cadă, și sub ochiĭ «celor în drept» și de «datorie» de a se interesa și de a protege aceste locurĭ, care cine știe ce surprise prețióse vor maĭ fi păstrînd — ca niște relique ascunse — în sînul lor?

Un proverb zice că: n'aduce anul, ce aduce ceasul!

Aug. Pessiacov.

NECROLOGIE

Anul trecut a fost pentru arte și în special pentru arta architecturală, un an de mare doliŭ, prin perderea unor representanțĭ iluștriĭ ca Semper, Schmidt, Hausen, Laisné, Meissonier etc.

Analele Architectureĭ, 'șĭ face o datorie dînd loc în colónele sale, biografiilor acestor mareanțĭ representanțĭ aĭ arteĭ.

GOTTFRIED SEMPER

Gottfried Semper s'a născut în Altona la 29 Nov. 1804, părinţiĭ luĭ comersanţĭ voiră să'ĭ dea o instrucţiune întinsă și să învețe Jurisprudența. După ce termină Gimnasiul într'un mod strălucit și'șĭ apropiase cunoștințĭ, serióse a limbilor vechĭ, trecu la Universitatea din Göttingen, unde urmă cursurile de la 1822—25.

Contrariŭ însă dorințiĭ părinților săĭ, Semper merge la München și să apucă de studiul Architectureĭ, avînd ca profesor pe renumitul Görtner.

In urma unuĭ duel însă, unde rănise grav pe adversarul săŭ, se refugiă la Paris. Pe timpul acesta se esecutaŭ în capitala Franțeĭ lucrărĭ fórte însemnate, ca: Ecole des beaux-arts, Palatul d'Orsay, și romanticiĭ Eug. Delacroix și Victor Hugo repurtaŭ cele d'intiiŭ succese. Pe de altă parte Semper făcu cunoștința architecților Hiltorf și Gan cu care se împrietenise, astfel că șederea luĭ în Paris 'ĭ procuraŭ cele maĭ bune impresiunĭ pentru formarea caracteruluĭ săŭ. Nu mult după acéstă desilusionat fiind atît din punctul de vedere politic cît și artistic, 'șĭ îndreptă drumul spre Italia. In Genua studiă cu multă sîrguință clădirile palatelor de acolo și maĭ cu sémă căuta să tragă folóse din amenajamentele clădirilor față cu terenul. Ideile cîștigate le a pus maĭ tîrziŭ în execuție și cu mult folos, atît în Dresda cît și în Zürich. Trecînd la Verona și Veneția făcu cunoștință cu lucrările luĭ Sammichel care înțelesese a concorda în un mod perfect architectura monumentală cu eleganța decorațiunelor. Vizitînd Roma, trece prin Sicilia și se opri la Atena unde face studiĭ profunde asupra architectureĭ la Grecĭ. In fine după un voiaj de 3 anĭ, și după ce făcu mulțime de eroquiurĭ se întórse în Germania, și dă publicităţiĭ o broșură asupra Polychromieĭ la popórele antice, care fu o adevĕrată declarație de resboiŭ contra romanticismuluĭ și șovăireĭ de direcțiune în arta ce exista la München. El a fost cel d'intiiŭ critic care a combătut cu succes asertiunele științeĭ ca Monumentele antice la grecĭ n'ar fi fost polyhrome. Natural că a fost combătut într'un mod crîncen, ba chiar luat în glumă. Se știe însă adĭ că aprecierele luĭ Semper aŭ fost prea juste.

Fiind chemat la Hamburg, Semper avu ocasiunea de a se distinge cu o clădire executată în acel oraș, astfel că renumele luĭ se stabilise în curînd.

De acum înainte el fu însărcinat cu o mulțime de clădirĭ importante, ca: Sinagoga, Palatul Oppenheim, Villa Rosa și Teatrul din Dresda. Maĭ tîrziŭ și tot în capitala Saxonieĭ, 'l însărcină cu dresarea planurilor și execuția Museuluĭ de acolo, și care era o chestiune fórte greŭ de resolvat, de vreme ce acéstă clădire trebuia să închee un complex mare de alte clădire monumentale și care eraŭ tratate în stil rococo.

Cine a vĕzut fațada monumentală a Museuluĭ din Dresda póte să'șĭ dea socotéla de ce facultățĭ artistice era Semper înzestrat spre a putea face față renumituluĭ Levinger executat de nemuritorul Pöpelman.

In activitatea acésta se afla Semper, cînd veni revoluția de la 48, la care el luă parte activă împreună cu amicul săŭ Rich. Wagner. Ambiĭ 'șĭ găsi scăparea maĭ în urmă în fugă spre Paris, unde fură nevoițĭ să stea multă vreme. Semper urma uneĭ însărcinărĭ din Londra pentru a aranja și clasifica museul Kensington, și urmarea acestor studiĭ fu publicarea Esteticeĭ luĭ intitulată „Despre Stil" care fu bine primită de toțĭ oameniĭ de știință și meserie, din cauza abundențeĭ de studiĭ și observațiĭ profunde ce conține. Adĭ încă acéstă istorie a artelor n'a fost întrecută încă de nicĭ un om însemnat, versat în știința Esteticeĭ. De la Londra Semper urmă numireĭ sale la Zürich ca profesor la școla Politechnică, unde pe lîngă cursurile ce le poseda s'a ocupat și ca architect, construind splendida școlă Polithechnică, precum și maĭ multe clădirĭ însemnate la Winterthus. In timpul acesta arse teatru de la Dresda, și Semper era din noŭ ales și chiar propus ca să construiască el noua Operă, care există și adi, înfrumusețînd orașul, supranumit cu dreptul Florența Elbeĭ. Pe cînd era ocupat cu acéstă construcție măreță, el fu însărcinat direct de împăratul Franz Iosef la 1869 cu facerea proectelor pentru două musee, a teatruluĭ Burg și a Palatuluĭ imperial care se află în construcție, pentru a înfrumuseța capitala Austrieĭ. Atîtea comendĭ de construcțiunĭ monumentale, cum rare orĭ să fi avut vre o dată un architect, însă nu om genial ca Semper și dotat cum era cu o sănătate de fer, a putut să facă față la aceste exigențe. In Viena unde el se strămutase la 1871, pentru a dirige aceste clădirĭ mărețe care formează adĭ fala capitaleĭ Austrieĭ, ea venit greŭ caracteruluĭ absolut și corect a luĭ Semper de a se acomoda, cu tóte intrigile și zizaniele ce se țeseaŭ de consilieriĭ Palatuluĭ. Deja începuse, ca intrigile să ajungă la scopul numireĭ unuĭ comitet de direcțiune a construcțiunilor din care autorul planurilor nicĭ nu făcea măcar parte, maĭ tîrziŭ încă acest comitet avu chiar îndrăsnéla să nu recunoască autoruluĭ nicĭ concepția planurilor. Cine însă cunoștea pe Semper, activitatea, modul luĭ de a gîndi și maniera detailurilor luĭ, recunoștea lesne pe omul genial, care știa să însuflețéscă organismul uneĭ clădirĭ.

Amărît de atîtea intrigĭ și șicane, Semper părăsi tot maĭ mult lucrările, pînă numaĭ veni prin Viena. Honorurile însă care i se făcea în Germania, 'l despăgubi întru cît-va, de expe-

rienţile făcute în Austria, şi a căror cauze în parte era în mare parte datorite însăşi persóneï luï, fiind-că nu cunoştea în deajuns omenirea cu defectele eï.

Sănătatea luï Semper devenise deja pe cînd era în Zürich cam şubredă, astfel în cît la urmă a fost nevoit să petreacă iarna prin Veneţia şi Roma, unde a încetat din viaţă la 15 Maiŭ 1879. Mormîntul luï din cimitirul german din Roma e acoperit cu foi de dafin,—sunt bine meritate, căcï puţinï architecţï a cunoscut rolul ce trebue să'l jóce architectura în viaţa naţională a unuï popor, şi puţinï a deschis un viitor artelor ca Semper.

SOCIETATEA ARCHITECŢILOR ROMÂNI

In séra de 26 Februarie 1891, în localul serviciuluï technic al Primărieï capitaleï avu loc prima întrunire, a unuï numĕr restrîns de architecţï, care puse bazele înfiinţăreï societăţeï architecţilor romînï, în atîtea rîndurï proectată şi de mult dorită.

S'a discutat asupra scopuluï societăţeï precum şi a chipuluï de a ajunge la bun sfîrşit; adunarea nu se ridică înainte de ce nu se decise formarea uneï comisiunï care să alcătuiască statutele şi sub-scrierea unuï proces-verbal, care să constate că societatea architecţilor romînï e constituită.

Comisiunea destinată a pregăti statutele şi procesul-verbal constituită din d-niï Socolescu, Mandrea şi Ciocârlan se puse imediat pe lucru şi în séra de 4 Martie 1891, faţă fiind un maï mare numĕr de architecţï, avu loc a doua întrunire.

D. *Orĕscu*, architectul şi rectorul Universităţiï fu ales preşedintele adunăreï.

D. *Socolescu*, dete séma de lucrarea comisiuneï de treï, alésă la 26 Februarie şi detaliază coprinsul statutelor.

D. *Maimarolu*, cere ca în categoria membrilor societarï să nu intre de cât architecţiï, iar nu şi ceï ce practică architectură.

D. *Muntureanu* vĕdênd că intră în societate pictorï, sculptorï şi decoratorï, propune numirea de „Sociatate Artistică."

D. *Orĕscu*, vede în aéstă denumire un ce prea larg şi prea vag şi cere menţinerea tituluï de Societate a architecţilor.

D. *Socolescu*, e invitat să dea citire statutelor.

Asupra capitoluluï I: Infiinţare, scop şi durată, d. *Orĕscu* aminteşte că odinióră a fost o societate de architecţï şi ingînerï compusă de vr'o 30—40 membriï, ea avea deja o mică bibliotecă.

D. *Beniş* tatăl, adevereşte cuvintele d-luï preşedinte şi 'şï ia sarcina de a cerceta, cine şi-a apropriat colecţiunea de cărţï a defuncteï societăţï.

D. *Orĕscu*, cere cîte-va esplicaţiunï asupra unor puncte din I-iul capitol al statutelor.

D. *Socolescu*, dă lămuririle cerute şi în special asupra aceea ce comisiunea a înţeles prin facerea şi rolul anchetelor determinate de societate (art. 2 lit. *f* din statute).

Asupra art. 3, domnul Maimarolu e de opiniune ca disolvarea să aibă loc cînd societatea ar ajunge la numĕrul de cincï membri, iar nu la zece.

Se dă citire capitoluluï al II-lea.

D. *Maimarolu*, propune ca membriï societăţiï să nu se alégă de comitet astfel cum stă în proectul de statute ci de adunările generale.

D. *Orĕscu*, emite aceiaşi opiniune, ca admiterea să nu se facă de comitet, care cu chipul acesta ar avea prea întinse puterï.

D. *Socolescu*, declară ca un ce fórte dificil, ca adunările generale să aibă singurele dreptul de a alege membriï ce pot saŭ doresc să facă parte din societate şi acésta din cauză că, în lunile de vară cînd campaniile şi şantierile sînt deschise, nu e un ce tocmaï lesnicios de a strînge un însemnat numĕr de membri şi a ţine adunărï.

D. *Maimarolu*, ia din noŭ cuvîntul şi rógă adunarea ca sĕ nu se lase comitetuluï facultatea de a admite nouï membri, controlul fiind prea restrîns, lesne se pot strecura persóne a căror admisiune ar fi póte o eróre.

D. *Muntureanu*, cere ca cel puţin comitetul să fie asistat de alţï 10 membri, cînd va fi cestiune de a purcede la nouï admisiunï.

D. *Săvulescu*, e de opiniune ca comitetul să facă cunoscută fie-căruï membru al societăţiï dorinţa uneï persóne ce voeşte a fi admisă, iar votul să se trimită sub plic.

D. *Socolescu*, aminteşte că sistemul acesta se practică la societatea politechnică, aï căror membriï în mare majoritate sunt maï în tot-d'a-una absenţï din Bucureştï.

D. *Maimarolu*, aderă la propunerea d-luï Săvulescu.

D. *Orĕscu*, doreşte:

1) Să se facă înscris cunoscut membrilor societăţiï de numele şi specialitatea nouilor persóne ce voesc a fi admise şi dacă într'un termen de zile defipte nu va fi nicï o opoziţiune ca rĕspuns din partea vre unuï societar atuncï membri sunt priviţï ca agreiaţï şi în consecinţă admişï în sînul societăţiï.

2) In caz cînd vin observaţiï în scris, saŭ se arată vre-o opoziţiune, fără ca să delibereze, cere votul societăţiï — vot secret bine înţeles.

D. *Săvulescu*, ia din noŭ cuvîntul şi rógă adunarea să nu se dea o prea mare latitudine comitetuluï.

D. *Socolescu*, priveşte sistemele ce se propun ca o sarcină întinsă ceea-ce va îngreuia rolul atribuit delegaţiuneï comitetuluï.

D. *Orĕscu*, revine asupra ideiï d-sale şi esplică din noŭ propunerile rezumându-le:

1) Asupra persónelor ce nu vor fi observaţiï, admiterea să se facă imediat.

2) Contrariŭ — adică fiind observaţiï, — se va cere votul societăţiï.

D-niï Săvulescu şi Muntureanu aderă, cer însă ca persónele din a doua categorie să fie admise în chip provizoriŭ.

D. *Socolescu*, insistă asupra sistemuluï propus în proectul de statute, alt-fel; se pare că se nasc greutăţï ce sunt greŭ de deslegat.

D. *Orĕscu*, cere din noŭ votul pentru persónele asupra cărora sunt făcute observaţiunï.

D. *Socolescu*, se uneşte la părerea ca votul să fie trimis sub plic în asemenea caz.

D. *Mandrea*, e de opiniune ca cererea să fiă făcută în scris către adunarea şi apoï prin vot să se procédă la admitere.

D. *Nedelescu*, doreşte asemenea ca pentru tóte admisiunile în sînul societăţiï să nu fie de cât o singură normă, o cerere maï întîiŭ şi votul în urmă.

D. *Ciocârlan*, crede că discuţiunea se prelungeşte în zadar. In loc de a perde timpul, d-sa cere pe dată votul asupra sistemelor emise:

1) S'aŭ numaï comitetul să admită singur pe membriï ceï nouï;

2) Saŭ admisiunea să nu se facă de cît prin votul societăţeï.

Se pune la vot.

Se admite admisiunea prin plicurï—opinia d-luï Săvulescu.

Urmézä citirea statutelor. Despre comitet.

D. *Ciocârlan*, declară că de și a făcut parte din comisiunea delegată a redacta statutele, d-sa nu a fost de acord însă că din cele cincĭ persóne ce compun comitetul, uneia singure să 'ĭ fie încredințată sarcina de secretar și casier în acelaș timp. Opinează pentru separațiune.

D. *Maimarolu*, propune ca numĕrul membrilor comitetuluĭ să fie de șapte:

Un președinte,
Un vice-președinte,
Un secretar,
Un casier,
Treĭ membri.

D. *Socolescu*, socotește că ar fi bine ca numĕrul să se limiteze la cincĭ, întrunirea de șapte póte prezinta greutățĭ. Cît pentru ideia de a despărți pe secretarul-casier și a încredința sarcina la douĭ membriĭ nu o crede nemerită.

D. *Nedelescu*, propune ca comitetul să fie compus din șase membriĭ.

Se admite un secretar și un casier.

Se pune la vot și întrunește majoritatea opiniunea d-lor Orĕscu, Săvulescu și Maimarolu; adică comitetul din șapte persóne, patru fiind în majoritate pot procede la lucrare.

Relativ la art. 11, d. *Nedelescu* crede că e prea mare stagiul de douĭ anĭ și cere să se micșoreze.

Se admite de adunare ca comitetul să fie ales pe cîte douĭ anĭ, se încuviințéză și reeligibilitatea.

Asupra convocăriĭ adunăriĭ se deschide o discuțiune.

D. *Orĕscu* cere ca numĕrul de $^2/_3$ din membri să fie obligator la prima adunare.

Se priimește.

Articolul erea astfel redactat ca Adunarea să nu pótă avea loc de cît cu membriĭ rezidînd *numaĭ în Bucureștĭ*. Societatea nu încuviințéză și se șterg ultimele cuvinte.

În privința membrilor onorificĭ, d. *Maimarolu* cere ca admiterea să nu se facă de cît de adunarea generală.

D. *Săvulescu*, e de părere ca acéstă sarcină să fie lăsată Comitetuluĭ.

Art. 22 se votéză astfel cum propune d. Orĕscu, proclamarea de comitet în urma uneĭ prealabile înțelegerĭ cu membriĭ adunațĭ în adunarea generală.

Capitolul al V-lea fondurile societățeĭ.

D. *Maimarolu*, propune o cotisație lunară de 10 leĭ.

D. *Nedelescu*, crede că suma e prea mare.

In ceea-ce privește cotisația de intrare d. *Maimarolu* susține că 20 leĭ e prea puțin.

D. *Sterian* cere la articolul 27 ca donațiunile să nu pótă fi instrăinate.

Pentru eliminare de neplata cotisațiunilor d. *Săvulescu* cere treĭ comunicărĭ în loc de doue.

D. *Mandrea*, cere suprimarea art. 26 și anume facultatea de a depune o sumă de 1,000 leĭ o dată pentru tot-d'a-una în locul cotisațiilor lunare.

D. *Maimarolu*, propune ca membrul ce face parte din societate timp de 20 anĭ să fie scutit apoĭ de orĭ-ce plată.

D. *Socolescu*, găsește propunerile ce se fac că nu aŭ de scop de cât să întarzie votarea statutelor.

In privința cărților și revistelor (art. 31) d-niĭ *Sterian* și *Maimarolu* opinează ca să nu se permită împrumutarea.

D. *Nedelescu*, cere din noŭ să se discute și să se decidă de cine e formată societatea, numaĭ din architecțĭ saŭ și din alțĭ profesioniștĭ.

D. președinte pune la vot statutele în total cu modificările făcute. Se admite cu aplause.

Se procede la votarea comitetuluĭ, care conform art. 11 va funcționa timp de douĭ anĭ.

Se aclamă de *președinte* al societățiĭ domnul Alexandru Orĕscu. D-sa ia cuvîntul și mulțumește tinerimeĭ de ideia fericită și patriotică ce aŭ avut de a se uni. Sfatul ce îl dă este că acest început să fie folositor, ca elementele nouĭ să trăiască în tot-d'a-una unite și să se procédă la fapte bune. E bine ca toțĭ să'șĭ amintéscă că sunt mulțĭ streinĭ ce numaĭ bine nu doresc tinerilor architecțĭ românĭ.

Cuvintele președinteluĭ sunt subliniate de aplausele adunăreĭ.

Sunt aleșĭ:

Vice-președinte, D. Beniș, tatăl.

Membriĭ, D-niĭ Săvulescu, Maimarolu, Mandrea.

Casier, D. Socolescu.

Secretar, Ciocârlan.

* * *

Prima întrunire a comitetuluĭ societățeĭ a avut loc în zioa de $^9/_{21}$ Martie 1891.

In acéstă ședință se încuviințéză casieruluĭ ca să tipăréscă adresele, formularele de procesele-verbale, plicurile cu titlul societățiĭ. Tot de o dată se decide formarea a doue sigiliĭ (unul pentru ceară, altul pentru cerneală).

Pentru a putea mări numĕrul membrilor conform art. 5 din statute și a înlesni tot-d'o-dată demersurile necesariĭ persónelor ce voesc să facă parte din Societate, comitetul decide ca adresele ce se trimit președinteluĭ să se tipăréscă și să fie expediate sub plic împreună cu statutele.

S'aŭ format liste de persóne ce pot deveni membri societarĭ, asociațĭ și onorificĭ.

Se admite ca din ultima categorie — membri onorificĭ — să nu se facă prodigalitate.

In cea d'întîiŭ adunare a societățiĭ se va cere votul asupra nouilor admisiunĭ.

Se ia decisiunea ca să se încépă încasările pe trimestrul întîiŭ 1891.

Se comunică de tipărirea statutelor a 500 exemplare.

Din partea direcțiuniĭ *Analelor Architectureĭ* se face cunoscut că colónele revisteĭ sunt puse la disposițiunea societățiĭ și a comitetuluĭ în scop de a aduce înlesnirĭ acum la formarea tînĕruluĭ cerc, fără ca prin acéstă unica gazetă de architectură din țară să devină organ oficial.

Comitetul decide a pune în vederea societățiĭ doue puncte însemnate:

1) Inființarea uneĭ șcóle de architectură.

2) Reformarea consiliuluĭ technic pentru tot ce privește lucrările de architectură.

De asemenea să se ia măsurile necesariĭ ca societatea să devină persónă morală.

Stefan Ciocârlan.

AVIS

Domniĭ abonațĭ carĭ nu primesc *Analele* regulat cîte un numĕr pe fie-care lună, sunt rugațĭ a ne anunța spre a cerceta causa și a 'ĭ satisface.

* * *

D-niĭ fabricanțĭ carĭ doresc a li se analisa materialele, saŭ a se face un studiŭ asupra lor, sunt rugațĭ a trimete cîte treĭ probe la administrația Analelor, și va avea analisa gratuit.

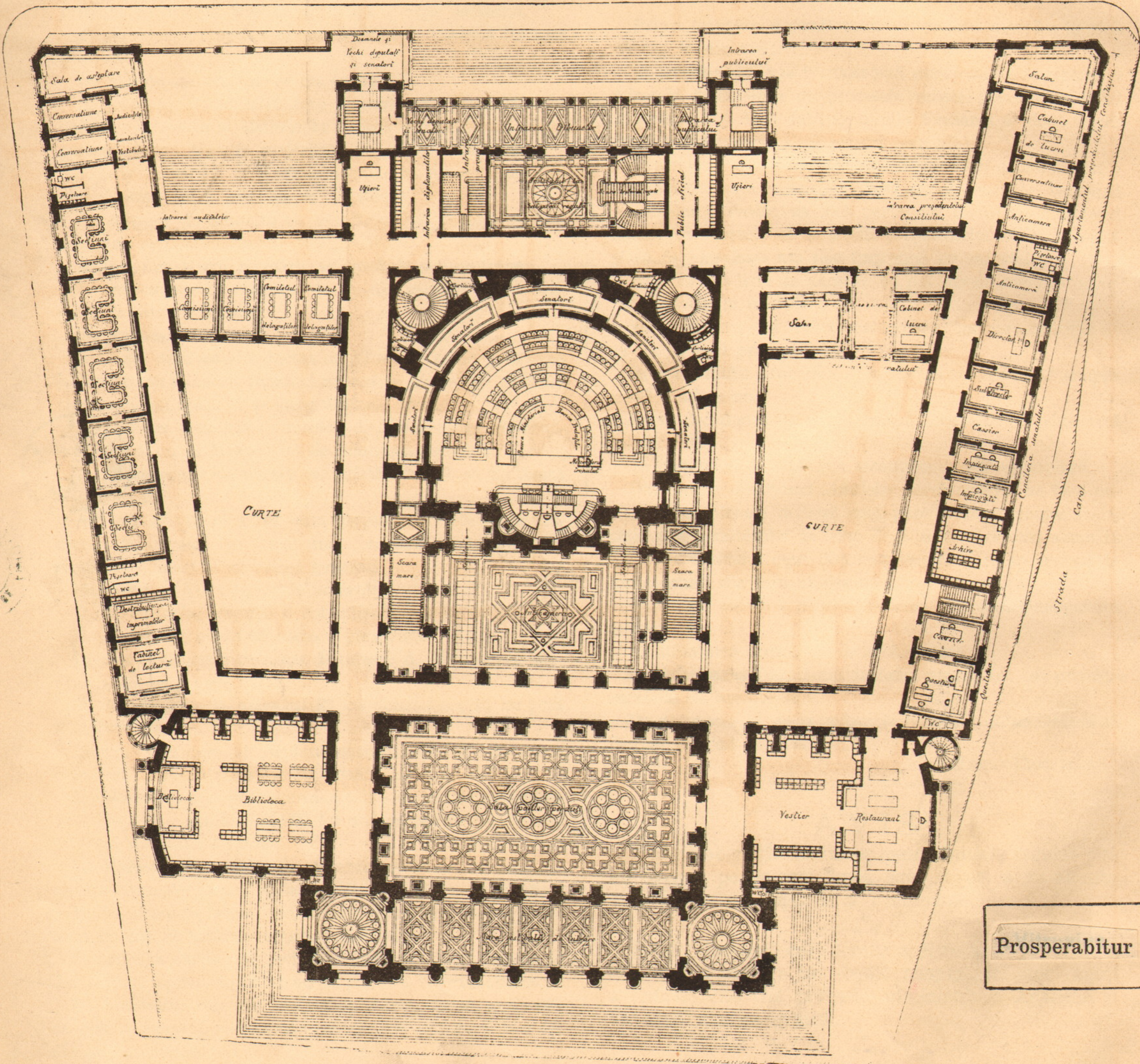
* * *

D-niĭ abonațĭ care schimbă adresa, sunt rugațĭ a ne anunța spre a ști unde trimetem rivista.

Administrația.

ANTE PROECT DE SENAT

PLANUL PARTERULUI

Prosperabitur

ANTE PROECT DE SENAT

PLANUL PIMNIȚELOR

Doamnele și vechi deputați și vechi senatori
Intrarea publicului
Sala Publică
Pompe Material
Combustibil
Magazin de lemne
Calorifer
Intrarea aerului
Peron
Intrare
Intendent
Anticamera
WC
Salon
Camera de Culcat
Sala de Mâncare
Bucătăria
Casieri
Corpul de Gardă
Ofiţerul de serviciu
Oficerii de Pompieri
Ziarul de serviciu
Stenografii
CURTE
Ventilator
Lumina electrica
Cazane
Mașini
Serviciul bibliotecei
Servitori
Biurou
Restaurant
Portar
Pimniță
Oficiu
Parte nesăpată
Poștă și telegraf

ANTE PROECT DE SENAT

Entrée

Postes et Télégraphes

Vestibule

Sténographes

Bureau

Poste des Pompiers

Pompes et accessoires

Correcteur

Magasin

Cuisine

Office

Officier

Entrée du Public

Cour Vitrée

Cour Vitrée

Entrée du Public

Officier

Chambre

Chambre de Domestiques

Corps de Garde

Magasin

Magasin

Entrée des Tribunes

Vestibule

Entrée des Tribunes

Concierge

Intendant

Huissiers

„Vitruvius„

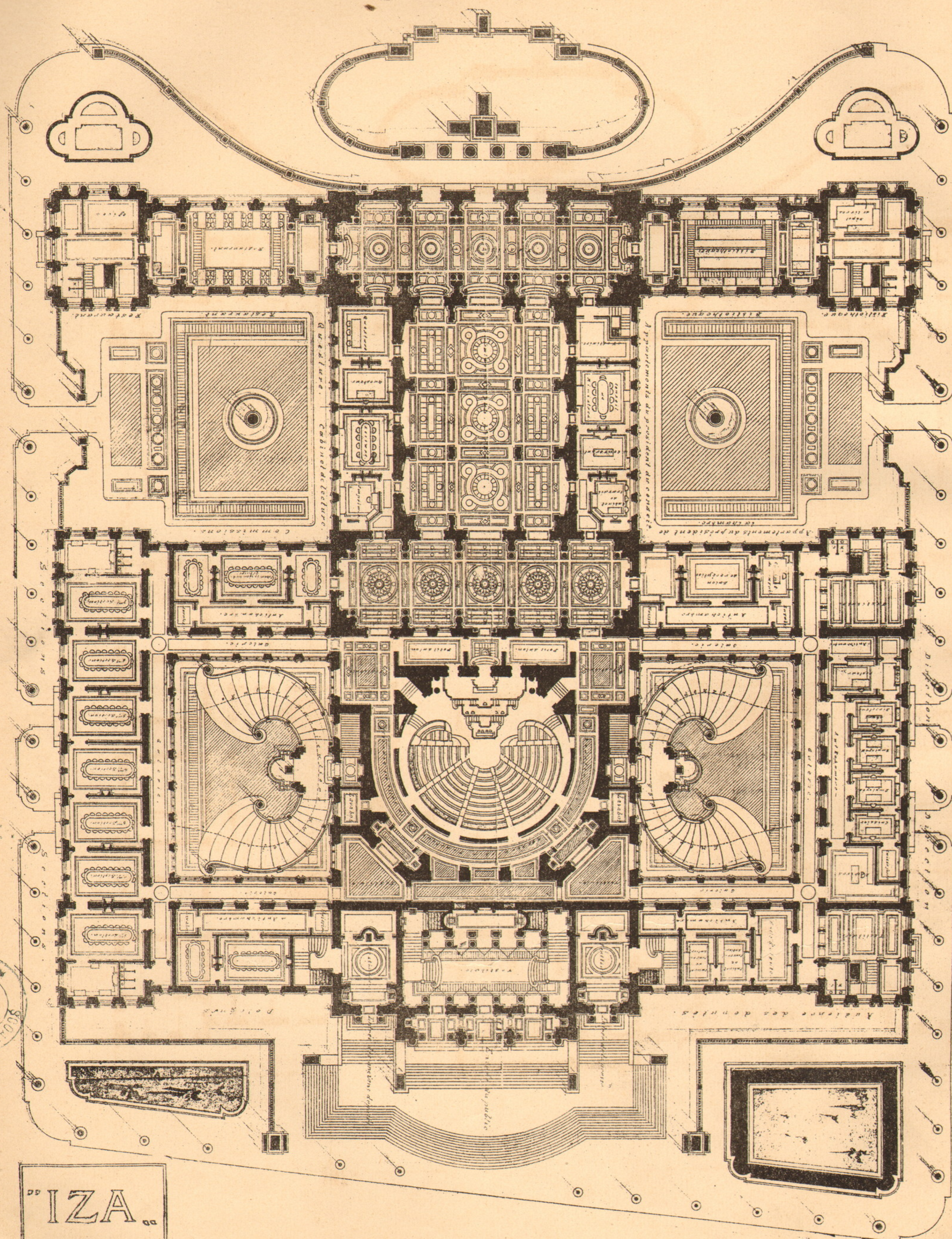

ANTE PROECT DE SENAT

Président du Conseil
Président du Senat

Cabinet de Travail
Conseil des Ministres
Cabinet de Conversation
Salon de Réception
Cabinet de Travail
Salle d'Attente
Galerie de la Présidence
Employés
1ère Section
Salle d'Attente
Audience des Sénateurs
Cour
Cour
Chancellerie
Directeur
Sous Dr.
Caissier
Employés
Archives
Salle des Séances
2e Section
Cour Vitrée
Cour Vitrée
3e Section
Salon - Restaurant
Bibliothèque
Antichambre
4e Section
Commissions
Salle des Pas Perdus
Questeur
Imprimés
Bibliothèque
5e Section
Délégués
Questure
Lecture
Vestiaire
Vestibule
Vestiaire

LE PALAIS DU PARLEMENT

REZ-DE-CHAUSSÉE

LE PALAIS DU PARLEMENT

SOUS-SOL

ANTE PROECT DE CAMERĂ

President du Conseil

Président de la Chambre

Cabinet de Travail

Conseil des Ministres

Cabinet de Conseil

Salon de Reception

Cabinet de Travail

Ant. Vestiaire

Vestiaire Ant.

Salle d'Attente

Entrée

Galerie de la Présidence

Entrée

1re Section

2me Section

3me Section

4me Section

5me Section

6me Section

7me Section

Antichambre

Comités

Delégues

Cour

Cour

Directeur de la Chancellerie

S. Direct.

Caissier

Antichambre

Employés

Archives

Cabinets de Conversation

Attente du Public

Ant.

Huissier

Bibliothécaire

Service

Escalier Public

Cour Vitree

Escalier du Buffet

Galerie de Communication

Galerie de Communication

Escalier Public

Cour Vitree

Escalier Public

Antecha

Ant.

Commissions

Commission du Budget

Salle des Pas Perdus

Bureaux de la Questure

Ant.

Imprimés

Lecture

Salle de la Bibliothèque

Vestiaire

Vestibule

Vestiaire

ANTE PROECT DE CAMERĂ

Entrée

Entrée de Service

Postes et Télégraphes

Vestibule

Sténographes

Entrée de la Chancellerie.

Magasin

Magasin

Correcteur

Magasin

Pompes et accessoires

Chambre de Domestiques

Chambre

Poste de Pompiers

Huissiers

Officier

COUR VITRÉE

COUR VITRÉE

Entrée du Public

Entrée du Public

Cuisine

Officier

Office

Corps de Garde

Salon-Restaurant

Vestibule

Concierge

Intendant

Bureau

Entrée des 1ères Tribunes

Entrée des 1ères Tribunes

„Aurora"

